8M-2
SZ

T/2140 VIII. 47. 174 D. 178.

II-ik RÁKÓCZI FERENCZ FOGSÁGA.

EREDETI TÖRTÉNETI DRÁMA 5 FELVONÁSBAN.

III 52 105.

IRTA

SZIGLIGETI.

A Csikcsomlyói róm. kath. főgymnázium

JELEN SZINDARAB A SZINHÁZAKRA NÉZVE KÉZIRATNAK TEKINTENDŐ.

2884 D. 178. 2273 102140

BUDAPEST,
KIADJA PFEIFER FERDINÁND.

SZEMÉLYEK:

Zrinyi Ilona.
Rákóczi Ferencz, fia.
Zrinyi Boldizsár, nagybátyja.
Károly, hesseni fejedelem.
Amália, leánya.
Kolonits, cardinál, esztergami érsek.
Gróf Oetting, miniszterelnök.
Gróf Traun, főmarschall.
Gróf Buccellini, udvari kanczellár.
Longuevall, kapitány.
Lehmann Godofréd.
Oliver, öcsese.
Pater Knittelius, jezsuita, Rákóczi oktatója.
Gróf Bercsényi Miklós.
Vay.
Solári, Sárospatakon parancsnok.
Növendék.
1-sö) udvaroncz.
2-ik)
Komornik.
1-sö) inas Rákóczinál.
2-ik)
Bálint,) Rákóczi szolgái.
Kristóf,)
Tiszt.
Börtönőr Bécsujhelyen,)
Jakab, Lehmann szolgája,)
Örmester.)dragonyosok
1-sö) őr.)
2-ik)
Nótárius,
Magyar ur.
Lengyel követ.
Börtönőr.
Kamarás Károlynál.

Dragonyosok. Kuruczok.

Történik az 1-sö felvonás Prágában, a 2-ik Bécsben, a 3-ik Sárospatakon, a 4-ik Bécsujhelyen, az 5-ik Tokaj alatt. — Idö: 1695—1703.

Jelen kiadás a szinházakra nézve kéziratnak tekintendő, a mennyiben valamely szinmüvet csak az illető szerző, vagy forditó beleegyezésével adhatni elő.

Imre József
Fájl: VIII. o. 1920

ELSŐ FELVONÁS.

Prágában, Jezsuitakolostor kertje, hátul az épület.

ELSŐ JELENET.

A növendékek párosan sétálva tanulnak köztök Rákóczi Lehmannal, néhány Pater felügyel, köztök Pater Knittelius.

Rákóczi, Lehmann, (előre jönnek.)

Rákóczi.

Érted ezt a Lulliáno-Kircheriána-féle tant?

Lehmann.

Nem, de könyv nélkül tudom.

Rákóczi.

S ily ostobasággal gyilkolják eszünket!

Lehmann.

Hallgass szerencsétlen! . . . itt jön pater Knittelius; pedig tudod, mily hosszu fülei vannak.

Rákóczi.

Oh bár ütne már a szabadulás órája!

Lehmann.

Erre tart, tán észrevette, hogy másról beszélünk (fenn). De ugy van, Francisce! Nabucodonozor király valódilag ökörré változott, ugy azonban hogy ember is maradt. — Azt veted ellen, hogy e szerint szénát nem ehetett? —.

Knittelius.

Carissimi, miről disputáltok?

Rákóczi.

Tanulunk.

Lehmann.

Önnek halhatlan munkáját az „Országútat minden tudományhoz és mesterséghez!"

Rákóczi.

Nabucodonozorról.

Knittelius.

A 7-ik thesis incidens curiosumát?

Lehmann.

Igenis, reverende pater.

Knittelius.

S tudjátok-e már tökéletesen?

Rákóczi.

A mennyire az emberi ész felfogni képes; mert tökéletes csak az isten, a minden elvek első elve.

Knittelius.

Különösen kell tudnotok a Lulliana-tant és a Lulliáno-Kircheriánát.

Lehmann.

Méltóztassék kérdést tenni. (A könyvet nyujtja.)

Knittelius.

Nem kell; én ne tudnám saját munkámat. Carissime Lehmann, emlékszel a 11-ik thesisre?

Lehmann.

Igenis.

Knittelius.

Felelj tehát; hány ördög van a pokolban, és hány rosz ember lesz ott jövendőben?

Lehmann.

A mi az embereket illeti, több rosz ember lesz a pokolban mint jó az égben; mert sokan hivatvák, kevesen választvák. A mi az ördögöket illeti: kevesebben lesznek a pokolban, mint angyalok az égben, mert a sárkány a csillagoknak csak egy harmadát rántotta magával.

Knittelius.

Praestanter, belőled laureatus lesz. Igy kellene tudnod, Francisce, hogy egykor méltó tagja légy társaságunknak.

Rákóczi.

Oh az én eszem nem oly fogékony!

Knittelius.

Most állj félre, de nem hét, hanem tiz lépésre, mert a hetes szám mindig vészthozó.

Rákóczi.

Igenis, reverende pater. — (Félrevonul.)

Knittelius.

Nos, van mondani valód Carissime?

Lehmann.

Oh igenis, Rákóczi tegnap estve kétszer mondá: „Bizony isten!“

Knittelius.

Borzasztó! És egyebet?... egyebet? — valljon igaz akaratja-e pappá lenni?

Lehmann.

Fél, hogy nem veszik be a jezsuiták közé; s akkor, azt mondá: kétségbeesésből dominikanus lesz.

Knittelius. (Örömmel.)

Azt mondá?... azt mondá? (komolyan) Mindjárt megpirongatom, hogy az isten nevét hiában vette. — Menj tiz lépésnyire.

Lehmann. (Megy, félre.)

Tudtam, hogy ezt örömest hallja.

Knittelius.

Francisce!

Rákóczi. (Lesütött szemmel lassan hozzá lép).

Parancsol, reverende pater?

Knittelius.

Nem tudsz semmit Lehmannról?

Rákóczi.

Oh igen... Ma azt mondá: „Vigyen el az ördög!“ — Ez nagy vétek!

Knittelius.

Borzasztó vétek! De nem beszélt-e családjáról?

Rákóczi.

Reverende pater, nem tagadhatom, Lehmann és én ritkán beszélünk egyébről, mint Lulliánus- és Kircheriánusról; mert mi nem szenvedhetjük egymást.

Knittelius. (Félre.)

Épen azért adtam társadul. — És miért ez ellenszenv?

Rákóczi.

Reverende pater, ön mindig csak őt dicséri, s én nem tudom utólérni sem Aristotelesben, sem Ciceróban; ezért gyülölöm — halálból gyülölöm!

Knittelius.

Ne aggódjál a miatt, fiam; tanuld te csak az én — „Országútamat minden tudományhoz és mesterséghez" s te tudni fogsz mindent. De mit látok? — hihetek-e szemeimnek? mily magas vendég lép körünkbe! Vonulj társaidhoz! Én elébe sietek!

MÁSODIK JELENET.

Kolonits. Előbbiek.

Knittelius.

Ah, eminenciád egész ide lealázza magát?

Kolonits.

Növendékei között akartam meglepni.

Knittelius..

Az ambulatoriumot tartjuk. Post mensam stabis . . . . .

Kolonits.

Hogy van gyámfiam, Rákóczi?

Knittelius.

Parancsolja ide hivnom?

Kolonits.

Még nem, pater. Szóljunk őszintén, s én felelőssé teszem önt minden szaváért. Ön tudja, mily fontos e fiu ügye. Ugy hiszem, elmondám ősei történetét?

Knittelius.

Oh igen; apja, nagyapjai, szépapjai, dédapjai, nagybátyjai mind, mind dühös pártütők, felségárulók valának felséges császárunk ellen.

Kolonits.

S részint vérpadon bünhödtek. Hogy e gonosznak elejét vegyük . . . nehogy jövendőben ezen fiu által, kinek mintegy vérében van a lázadás . . . mondom, nehogy ezen fiu által ismét megháboríttassék Magyarország nyugalma, s a polgári háboru medúza-arczától kelljen rettegnünk . . . s nehogy az eretnekek ezen népszerü név alatt zászlót emelhessenek az egyedül üdvezitő hit ellen . . . mondom, ezen fiuban már csirájában el kelle fojtanunk a gonoszt. Miután a császár legyőzte Tökölit . . . e fiu anyját, Zrinyi Ilonát egy bécsi klastromba zárattuk leányostól, a fiut pedig 12 éves korában önnek adtuk át. Mondja, megfelelt-e várakozásunknak?

Knittelius.

A czél megszentesíti az eszközt. — Ezen elvből indulván ki, hogy a fiuban a gonosz pártütési ösztönt eloltsam, egészen eminenciád instructiói szerint neveltem őt. Bizonyossá tehetem eminenciádat, hogy a fiu oly tudatlan, oly együgyü, oly korlátolt elméjü, oly vakbuzgó, hogy szinte öröm ránézni. Méltóztatik ismerni az én hires munkámat, melynek czime: „Országút minden tudományhoz és mesterséghez.“ — Ez valódi labyrinthus, melynek tekervényes utain a nagyobb elme szellemi virágokat, s a legizletesebb gyümölcsöket szedheti, — a korlátoltabb pedig örökre és mindörökre eltéved. Bizonyossá teszem eminenciádat — ő mindörökre eltévedt.

Kolonits.

S hogy vagyunk a papsággal?

Knittelius.

Czélt értem; ő jezsuita lesz.

Kolonits.

E szerint ön remekelt?

Knittelius.

Hizelgek magamnak. Képzelheti eminenciád, mily büszke vagyok művemre! Társaságunkba vagy szép, vagy okos, vagy gazdagot veszünk fel.

Kolonits.

S ön hová sorozza őt?

Knittelius.

A gazdagok közé.

Kolonits.

S nem tudja ön, hogy pártütés miatt apja jószágait confiscálták?

Knittelius.

Igen, de tudom, hogy eminenciádnak csak egy szavába kerül, s ősi birtokit visszakapja — tudniillik, hogy társaságunkba lépvén, ama sok szép birtok szerzetünkre szálljon; szerzetünkre, melynek eminenciád is tagja, pártfogója.

Kolonits.

Ha ön igazat szól, biztosíthatom, hogy birtokai visszaadatnak. Szólítsa ide, magam akarom kihallgatni.

Knittelius.

Francisce! — ő eminenciája parancsol veled.

Rákóczi. (Előlép.)

Legnagyobb boldogságom jótevőmet tisztelhetni. (Kezét csókolja.)

Kolonits.

Nevezz gyámapádnak, mert büszke vagyok rád. Meg vagyok veled elégedve, kedves fiam.

Rákóczi.

Szabad-e áldásáért esedeznem?

Kolonits.

Légy erényes és istenfélő — s én megáldalak. Most figyelj rám. Iskoláidat végez-

ted, örömmel értesültem, hogy a világiaktól elvonván elmédet, azon rendbe kívánsz lépni, melynek nevelésedet köszönöd

Rákóczi.

Oh, az volna legfőbb óhajtásom!

Kolonits.

Négy hó mulva eléred azon kort, melyben felesküdhetel.

Rákóczi.

Oh, mért nem négy percz azon idő!?

Kolonits.

A türelem rózsát terem, fiam. Még egyet. Szomoru igazsága az a törvénynek, hogy az apa miatt a fiu is lakol. Atyád igen, igen gazdag volt.

Rákóczi.

Oh tudom, mindent gyámapámnak köszönök, ön neveltette saját költségén, mert én mitsem öröklék.

Kolonits.

Ismerem felséges császárunknak végtelen kegyét, folyamodni fogok, hogy ősi birtokidat visszanyerd.

Rákóczi.

Minek nekem birtok? . . . De igen, hogy azon szerzetnek adhassam, melynek legméltatlanabb tagja leszek. — Egy alázatos kérelmem volna. Azon négy hónapot, mely egész éltem törekvése czéljától elválaszt, óhajtanám utazásban tölteni.

Kolonits.

Utazásban?

Rákóczi.

Zarándoklásban, akarám mondani — Rómába. Fogadást tettem, hogy ha legfőbb óhajtásom teljesül, s megérnem engedi az égi gondviselés, hogy e szerzetbe fölvétetem, előbb zarándokul Rómába megyek, hálát adandó a végtelennek.

Kolonits.

Az ily szent fogadást meg kell tartanod, ellenzenünk nem szabad; de társat adunk melléd. Holnap indulhatsz. Egyéb rendeletemet irásban kapod meg. Végy bucsut társaidtól, s mindenekfelett köszönd meg oktatóidnak az atyai gondoskodást. Isten veled! (Kezét nyujtja csókra. Rákóczi félrevonul.)

Knittelius.

Nos, igazat szóltam?

Kolonits.

Jó, igen jó, ha a mit mondott, mindazt érzi is . . .

Knittelius.

Kétkednék benne eminenciád?

Kolonits.

Ismerem a levegőt, melyben nőtt. A tettetés és színlés itt nem példanélküli. Saját szememmel akarok mindent látni. A leghathatósabb kulcs van kezemben, melylyel szíve legmélyebb titkaira nyithatok.

Knittelius.

Én folyvást kémekkel környezém — örökös társa leggyülöltebb ellene volt.

Kolonits.

Jó, jó! — mit ennek nem vallott meg, ki fogja vallani édesanyjának.

Knittelius.

Anyjának?

Kolonits.

Magammal hoztam őt. Kövessen ön. Tegyük meg az előkészületet.

Knittelius.

A mint parancsolja. (Elmennek. Rákóczi, Lehmann előre jönnek.)

Rákóczi.

Elmentek! Már alig titkolhatám.— Barátom! (kezénél fogva előre vezeti Lehmannt.) Ah, jer, jer!

Lehmann.

E nagy öröm? Ferencz, mi történt?

Rákóczi.

Czélnál vagyok! Nyitva börtönömnek ajtaja, hol lelkem fogva volt. Elhagyom e kínzó kamrát, hol a szellemet vonják kínpadra, s gyötrik, hogy vallomásra birják, ha van-e benne csak egy szikra is, melyből egykor szabadság érzete lángolna fel. Jaj az ifjunak, ha lelke őszintén nyilvánul! ha észreveszik, hogy a mindennapiság felszinén túlvágyik, elfojtják benne az önérzetet, eltompítják elmeélét, s rabszolgává nevelik. A mi nemes van bennünk, irtják; de érlelik a rosz szenvedélyeket. Nevelők ezek? — Oh nem! ezek virág helyett a gyomot ápolják. Iskolájok jelszava: nemes vetélkedés helyett irigység, tudomány helyett tudákosság, s erény helyett álarcz..... De ütött az óra, s én ez iskolai port lerázhatom. Lelkem tetszhalottai, ébredjetek! Feltörve már koporsótok! — Oh barátom, pacsirtà szeretnék lenni, mely édes ösztönét követve, a föld göröngyeiből kiszállva, a csillagoknak vágyik eldalolni a tavasz bájait. Oh rejts el engem a kémek szemétől, mert túláradok s ereim duzzadnak, mintha minden életerőm kifelé hajtana, mint a természeté a nap forró csókjaitól, hosszú, végtelen hosszú tél után!

Lehmann.

Térj magadhoz; növendéktársaink meghallhatják, s még nem lépted át e borzasztó küszöböt.

Rákóczi.

Igazad van, még soká kell álarczot viselnem. Lehmann! egyedül te valál, kinek titkos gondolatimat megsughatám... Kivüled senkim, senkim sincs. Oh átkos sors, hogy még barátságunkat,ifjulelkünk e legszentebb zsengéjét is, mint valami halálos bűnt rejtenünk kelle!

Hogy társak maradhassunk, egymásra árulkodnunk; hogy egymást szerethessük, színleg gyülölködnünk kelle ... Pedig szeretlek, mélyen és igazán!

Lehmann.

Ferencz, könyekre indítasz! ... Hiszen nélküled az én lelkem is elsorvadt volna. A mit megmentheténk jobb érzetinkből, azt egymás lelkébe raktuk le, titkos eszmecserénk tisztítá meg elméinket azon fekélyektől, melyeket a lélekgyilkosok oly mesterségesen ápolnak. A miknek látszunk lenni, abba a jezsuiták öltöztetének; de a mik e köntös alatt igazán vagyunk, azt együtt őrizők meg gyermekéveinkből. Hová fogsz menni? hová kisérjen gondolatom?

Rákoczi.

Hová fut a patak? ... az oczeánba ... de mily partokat mosand, azt e zárdafalakból még be nem láthatom. Most örvendj velem. Első lépten sikerült. A képmutatókat saját tőrükben fogtam meg. Elhitetők velök, hogy jezsuita leszek — s ők visszaszerzik elkobzott ősi javaimat. Barátom, én gazdag, igen gazdag leszek.

Lehmann.

S te oly igen örülsz ennek?

Rákóczi.

Magamért? — nem. A kincs eszköz, mint én eszköz vagyok a gondviselés kezében, mely nemzetem felett virraszt. Tudod családom történetét ... bús emlékek azok! A 12 éves gyermek nagy és mély sebeket hozott e sötét falak közé. Soha sem gyógyulnak azok, de megtisztultak azon méregtől, mely lázba ejtne s a bosszú ördögének játszana át. Láttam körültem a földet örvényekké olvadozni, fejem elszédült a mélységek láttára; de te mellettem álltál, igaz nevemen szólítál, s én ocsudva beléd fogództam, s erősen megálltam. — Nagyatyám, Zrinyi Péter vérpadon halt a szabadságért. Nagybátyámnak a börtön lett sirja, mert tartottak tőle, hogy egykor felemelendi a szabadság zászlóját. Mostoha apám, Tököli számüzetésben él, mert a vérpad számára el nem foghaták. Anyámat, Zrinyi Ilonát, nehogy hős lelkét belém önthesse, növéremmel kolostorba zárták. S engem, hogy eltörpüljek, jezsuita gyámapám itt neveltetett. Ezen nagy emlékek jelölik utamat, mely tekervényesen, mélységek fölött, néhol csak keskeny, ingadozó pallókon vihet a czélhoz. Álarczba kelle rejtőznöm, — oh, mert ha rám ismernek, holtiglani rabbá tesznek, mintha gonosztevő volnék — s miért? — mert hazámat szeretem. Ne itélj rólam balul. Igérd meg,

bármi lelkületemhez méltatlan szerepet látsz tőlem: nem fogod feledni, hogy mind ez csak álarcz.

Lehmann.

Többet igértek, s többet kivánok tőled; örök barátságunk többre jogosít. — Minket elválaszt a sors, de maradjon egybefűzve szívünk örökre, elválhatlanul. (Letérdelnek mintha imádkoznának). Barátom! itt esküszöm neked: vérem, életem a tied! A jövő isten kezében áll, de akaratunk szabad, s im én ezt adom neked. Ha oly terhet mér a sors vállaidra, melyet egymagad nem birsz el: hivj engem segédül, s én veled leszek.

Rákóczi.

Oh, hogy nem borulhatok kebledre e nagy pillanatban!? — De esküszöm én is: lelked fele leszek, s ha érted halhatok, oly boldog leszek, mintha hazámért halnék! Isten engem ugy segéljen.

Lehmann. (Kezét megfogván.)

Isten minket ugy segéljen! (felállnak). Most váljunk: — Lelkünk együtt marad. Jőnek. Ne szólj.

HARMADIK JELENET.

Egy növendék. Előbbiek.

Növendék.

Francisce, a reverendus rector hivat.

Rákóczi.

S hol lehetek tiszteletére?

Növendék.

A kihallgató teremben.

Rákóczi.

Nem szobájában?

Növendék.

Mással fogsz ott szólani.

Rákóczi.

Nem szabad tudnom, kivel?

Növendék.

Egy nővel, ki az étteremben van, ki ő eminenciájával jött Bécsből.

Rákóczi.

Nő — Bécsből? — ott nincs ismerősöm. (félre) Ó! ha sejtelmem nem csal — ha anyám — —

Növendék.

Én legalább azt hiszem, vele kell szólanod, mert e nőt parancsom van szintén a kihallgató terembe vezetni.

Rákóczi.

S nem mehetek én az étterembe, hol azon nő van? — az illendőség — — —

Növendék.

A reverendus rector parancsa előbbvaló mint az illendőség, s nekünk kötelességünk vakon engedelmeskedni.

Rákóczi. (Félre.)

A kihallgató teremben? — hol tán engem akarnak kihallgatni . . . ismerjük, fülei vannak. Szívem, ne reszkess, légy erős, maradj buvóhelyeden,

nyelvemre nem szabad felszállanod!

Növendék.

Tehát menj!

Rákóczi.

Tehát megyek. Godofréde, isten veled!

Lehmann.

Francisce, isten veled! (elmennek.)

VÁLTOZÁS.

Kihallgató terem.

NEGYEDIK JELENET.

Kolonits. Knittelius.

Knittelius.

Csaksietve eminencziád, már hallom a fiu lépteit. Ez ő, ismerem lépteiről. Ezen rejtekajtó szobáimba vezet, s ezen ajtón alkalmas lyukak vannak, melyeken láthatlanul mindent láthatni és hallhatni.

Kolonits.

Bocsássa be a fiut, aztán vezesse hozzá anyját, aztán hagyja magukra. (El a rejtek ajtón).

Knittelius.

Igenis. (a közép ajtót megnyitja). Francisce!

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbi. Rákóczi.

Rákóczi. (Körültekint, félre). Itt senki sincs!

Knittelius.

Francisce, te igen nagy örömben részesülsz legkegyesebb gyámapád közbenjárása által. Édesanyádnak saját kivánatára megengedtetett, hogy férje sorsában osztozzék, ki Törökországban a hitetlenek földén csapláros; de mielőtt végkép elhagyná a keresztények földét, megengedtetett, hogy meglássad őt, s vehessed anyai áldását.

Rákóczi.

Anyám! . . . Oh reverende pater . . . de valljon szabad-e vele szólanom? nekem igen nagy aggodalmam van!

Knittelius.

Miért, fiam?

Rákóczi.

Ő oly férfiuhoz ment férjhez, ki eretnek.

Knittelius.

De anyád nem az, s ha bűnös is, te ne itéld meg, mert most még fia vagy. Igen, ha egykor hozzánk felesküszöl, azontúl nem lész anyád, azontúl csak mi leszünk rokonid, testvéreid.

Rákóczi.

Imádkozni fogok lelkeért!

Knittelius.

Küldöm őt (el).

Rákóczi. (Egyedül.)

Hol van a cardinál? kocsija még alant áll . . . . Ah, közel van ő, bár nem láthatom. Ok

nélkül ők soha sem kegyesek. De lesz-e erőm? Jól választottak .... a fiui szeretet a hivóka, hogy lépre csaljanak ... Az ajtó nyilik ... Oh, nem lesz erőm ... hiában küzdök, nincs erőm mérsékleni az örömet, a bánatot, mely egyszerre igy megrohan!

HATODIK JELENET.

Ilona. Előbbi.

Ilona.

Fiam!

Rákóczi.

Anyám! (sirva egymás keblére borulnak, szünet mulva Ilona kezeinél fogva fiát, szemléli, végre a legnagyobb örömmel.)

Ilona.

Ez ő! képzetim mása .... az én hős fiam! (megöleli).

Rákóczi. (Félre.)

Eszmélj, vagy veszve vagy! (hozzá). Köszönöm anyám, e nagy örömet.

Ilona. (Hirtelen elkomorodva.)

Rövid az öröm sötét éjelünkben, csak egy villámfény, hogy láthassuk egymást, s egy percz mulva örökre elveszejtsük. Tudod-e, hogy karjaidból rögtön kitépnek? Cserében egy német tábornokért bocsátottak el fogságomból. Számüzetésbe visznek messze tőled, messze hazámtól, s nem látjuk egymást többé soha — (zokogva) sohasem!

Rákóczi.

Az igazak meglátják egymást.

Ilona.

Hiszek istenünkben. De félre a könyekkel, félre a siralommal! az idő soha sem volt drágább; minden perczben egy század veszhet el a jövőből. Tudnom kell, fiam: rólad mily hitet vigyek bujdosó utamra vigaszul, s mit hagyok itt benned hazámnak. Elég erősek-e karjaid letépni lánczait? mert neked kell a hüvelyben nyugvó kardot kirántani.

Rákóczi.

Kardot? Miért?

Ilona.

Hogy visszavívd hazánk szabadságát, vagy meghalj!

Rákóczi.

Vívni? rettegek a fegyvertől. Én olvasót veszek kezembe és imádkozom.

Ilona.

S nem tudod, hogy hazád rabigában görnyed?

Rákóczi.

Hiszen kiűzve már a török!

Ilona.

És szabadságunk?

Rákóczi.

Miért a sok pártütés? oh anyám, borzadok, ha a sok vérre gondolok, mely már is elfolyt!

Ilona.

Szabadságért folyt az, s

bosszuért lángol fel az éghez a zsarnokok fejére. Hadd folyjon a vér, azzal szerezték a hont őseink, azzal kell feltartanunk, s ha el kell vesznünk, borítsa vérünk tengere, büzhödjék meg attól levegője, s legyen örökre lakhatatlan még a farkasoknak is. Nem fiam, én nem mondom neked: kerüld a veszélyt! s tanulj őseid példáján, kik bujdósokká lőnek, vagy vérpadon haltak; hanem hogy őseid is a szabadságért harczoltak. Ne legyen előtted drága életed, vagyonod; áldozd mind a honnak. Két elődöd volt fejedelem, te légy a harmadik; nem a fényért és hatalomért — tanulj apáid hibáiból is: — emeld a zászlót, de azt ne lengesse soha kirabolt magyarok fohásza. Ird arra e három szót: Istenért, hazáért és szabadságért! és győzz, vagy halj meg.

Rákóczi.

Kedves anyám, irtódzva hallom szavaidat! Én pártot ütni császárom ellen?

Ilona.

Neked csak királyod van; s nem ő ellene, de azon kormány ellen, mely nem magyar.

Rákóczi.

Anyám, bocsáss el; ily szókat vétek hallanom!

Ilona.

Isten!... mi lett fiamból?... Hiszen az alak az övé... ez az én vérem... de szelleme nem az.... ez nem fejedelemfi — nem, ez nem is magyar.

Rákóczi.

Én ugy is lemondtam a világiakról; s azon szerzetbe lépek, melynek nevelésemet köszönöm.

Ilona.

Ah!.... irtóztató!.... irtóztató!.... Most már világos előttem; megölték szellemét... Midőn atyámat vérpadra hurczolák, az első gyilkot döfték szivembe.... s az első halálseb legfájdalmasabb.... atyát veszejték, kit imádva szerettem.... csapás csapásra jött... a balsors lett árnyékom... oh, de most mint anya semmisülök meg.

Rákóczi.

Nagyatyámat én is sajnálom, de ne feledd, hogy ő igazságosan lakolt, mert pártos volt.

Ilona.

Ne káromold szerencsétlen! a ki nevét kimondja, az imádkozik... Nincs többé neked mit mondanom; mit 9 év romba döntött, nehány pillanat föl nem építheti; nekem nincs, nincs többé fiam — meghalt — elveszett... Isten veled!

Rákóczi.

Isten veled, anyám!

Ilona.

Isten veled! (visszafordul). Megbocsátok neked; nem tudod, mit szólsz; de lelked hóhérainak még az isten se bocsásson meg! Legyenek átkozottak! Tapadjon a szenteskedők álarcza képeikhez, s még a végitélet napján se birják letenni; hogy midőn sziveik bűnfoltjait mindenki látandja, legyen az szentes képüknek csúfos ellentéte, hogy még elkárhozott társaik is undorral forduljanak el tőlük!

Rákóczi

Oh anyám, te nagyot vétkezel!

Ilona.

Nincs, nincs többé fiam!

Rákóczi.

Hiszen én élek, s folyvást imádságomba zárlak téged is.

Ilona.

Adjátok vissza fiamat! a gyermeket adjátok vissza, kit keblemről letéptetek, s én megbocsájtok nektek, atyám gyilkosai! — Ébredj, ébredj fiam, mert azt hiszem nem alszol, hanem meghaltál. Csak egy szót, egy gyenge fohászt életjelül, hogy tetszhalott vagy, s egykor megszakasztod halotti lepledet, — hiszen így meg kell őrülnöm! — Nemde te nem lépsz e képmutatók közé? nemde nem esküszöl e borzasztó szerzetbe, mely őstermészeted így elrutitá?!

Rákóczi.

Négy hó mulva felesküszöm, s az legfőbb óhajtásom!

Ilona. (Síkoltva)

Meghalt! nekem nincs fiam! (elrohan).

Rákóczi.

Elment! — tán örökre! De jól tevé, mert szivem már hasadozni kezdett.

HETEDIK JELENET.

Kolonits. Knittelius. (Középen) Rákóczi.

Kolonits.

Kedves fiam, örömhirt hozok. Sebes futár hozá . . . olvasd . . . . (iratot át). Ő felsége visszaadja ősi javaid nagy részét; s ha tapasztalja igaz hűségedet — mind visszanyered.

Rákóczi.

Hűségem érdemelje meg.

Knittelius. (Félre).

S mindezt mi örököljük! Ad majorem Dei gloriam!

MÁSODIK FELVONÁS.

Bécsben terem Rákóczinál tulságos fénynyel.

ELSŐ JELENET.

Rákóczi (német köntösben). Lehmann (nagy köpenyben).

Lehmann.

Igen, barátom! győztél; uj álarczod ujra megmentett.

Rákóczi.

Mondd, mit tudsz? mit itélnek felőlem?

Lehmann.

Mint látod, tisztté lettem. Őrszolgálatban Kinszkielőszobájában valék, ki most a kormányrudat tartja. Benn a ministernél Kolonits volt látogatóban. Neved hallott ki, s én közelebb menék az ajtóhoz. Kolonits elfogatásodat sürgeté, mert csalódott benned, mivel a jezsuiták közé nem akarsz lépni. Kinszki nevetett s mondá: „Hiszen önök sürgették, hogy javai visszaadassanak, s most ha elfogatnók is, javai nem az ön pártfogoltjaira, hanem ránk, a statusra szállanának.“ — Mert tudnod kell, Kinszki egyáltalában nem barátja a jezsuitáknak. Neki köszönhetni, hogy Kolonits Erdélybe vissza nem vihette őket, s hazádban meg nem kezdheté a protestansok üldözését. Kolonits erre hosszu okoskodással be akarta bizonyitani, hogy Magyarországban csak akkor szünik meg a kuruczkodás, midőn az utolsó eretneket felkötik; s még a szent inquisitiót is fölemlité. Kinszki erre igy válaszolt: „Nézzen ki eminenciád az ablakon; amott lovagot lát délczeg paripán. Mig a lovag sarkantyuit illőleg használja, a paripát tetszése szerint kormányozhatja; de ha tulságosan sarkantyuzza, a paripa vagy leveti, vagy megdöglik. — Mig én ülök a paripán, eminenciád s a többi sarkantyuk a bordákig nem fognak beszúrni. Mi Rákóczit illeti, csak neve veszedelmes, ő maga együgyü bolond, ki a kolostor falai közől kiszabadulván, most pillangókat kerget. Nekünk nem jezsuita kell — az van elég: nekünk politikai halott kell, a milyen most Rákóczi. — Legyen nyugodt eminenciád, ő nem szólhat, nem tehet semmit, hogy én ne tudnám. Mig nem változik, én sem bántom; tánczoljon, igyék, szerelmeskedjék, tékozolja pénzét és erejét, nekünk csak akkor vészes, ha gondolkozik is.“ — S Kolonits hosszu orral hagyta el szobáját. — Azért intelek, vigyázz; kémek környeznek, ki ne essél szerepedből.

Rákóczi.

Köszönöm. Te vagy őrangyalom, s másik őrangyalom a félelem. Igen, barátom, féltem az életet, mert az most még kedvesebb nekem. Oh barátom, mióta elváltunk, sok szenvedélylyel gazdagultam. — A bosszu, a szerelem, a szabadság egymást felváltva vivják szivemet.

Lehmann.

A bosszu? — barátom, ez vakká tehet!

Rákóczi.

Ha láttad volna, a mit én, nem tennéd le a gyilkot, mig egy él a hóhérok közül. Utitársam Olaszhonban meghalt, s én lánczaimat lerázva, eltüntem, s álruhában meglátogatám a börtönt, hol nagybátyám, Zrinyi Boldizsár fogoly. Jól mondád, Kinszkiben több az emberiség mint elődjében. Egy hétig várakoztam ott. Végre friss légre hozák ki bátyámat azon börtönből, melyben tiz évig szenvedett. Irtóztató! — E börtön földalatti volt. Ajtaját 10 évig nem lépte át. Kisded ablaka sötétes folyosóra nyilott, melybe csak gyéren jutott be egyegy tévedt napsugár. Tiz évig nem látta ő a tisztán fénylő napot, tiz évig csak kenyér és viz volt tápláléka. Ruhája lerothadt, s emberi alakját elveszté. Kihozták. A fény miatt nem látott. Szólani akart; de értelme nem volt, csak dadogott. Még durva poroszlói is borzadva fordultak el tőle; többen ijedve sikoltának fel. Ez mente meg engem is, hogy el nem árult iszonyodásom. Futottam onnan, s e rémjelenet soká vampyr gyanánt feküdt lelkemen. — Kérded most is, mért vonulok magamba, mint félénk csiga házába? . . . mert e szörnyü sors várna engem is, ha előbúvnám rejtekemből. Inkább ezerszer a halál, mint ily fogság, hol a lélek hal meg.

Lehmann.

Szegény barátom!

Rákóczi.

Ne szánj, megszánt az ég is! Mert midőn a legsötétebb embergyülölet fogott el, egy angyalt külde alá, s azóta ismét vidámabb fényben látom a világot. Barátom, szeretek és szerettetem! s most egyedüli czélom kivívni őt; kivívni az udvar ármányai, s magas születése daczára is . . . Jőnek.

Lehmann.

Ugy én távozom. A világ előtt ellenedül kell maradnom, hogy hasznodra lehessek. Isten veled! Nem sokára látjuk egymást.

Rákóczi.

Isten veled! (Lehmann burkolódzva, a mellékajtón el).

MÁSODIK JELENET.

Előbbi. Inas, mindjárt Knittelius.

Inas. (Jelenti.)

Pater Knittelius.

Rákóczi.

Er soll nur kommen.

Knittelius. (Jő, inas el.)

Ah, Francisce! per am- rem . . . mivé lettél? . . . mi-

lettél? . . . Hiszen ez sibarita, Alcibiades, nem a szerény, alázatos Rákóczi.

Rákóczi.

Jó reggelt páterkám!

Knittelius. (Orrolva.)

Páterkám? ej, ej!

Rákóczi.

Hogy vannak a collegiumban? irigykednek még egymásra?

Knittelius.

Mindnyájan istenfélők vagyunk, kik oda tartozunk — tekivüled.

Rákóczi.

Ah, én már nem tartozom oda.

Knittelius.

Mit hallok? — hiszen itt már az ideje, hogy felesküdjél.

Rákóczi.

Méltatlan vagyok e nagy szerencsére.

Knittelius.

A szerénység csak addig erény . . . .

Rákóczi.

Mig jezsuita akar lenni az ember; de én nem lehetek — oh én tele vagyok hibával, vétekkel!

Knittelius.

Meg fogsz javulni, s én feloldozlak.

Rákóczi.

Hiában, én egészen a daemonok hatalmába estem; belém legalább is öt ördög bujt.

Knittelius.

Ki fogjuk űzni; van rá hatalmunk.

Rákóczi.

Többen próbálták, de egynek sem sikerült. Már meg is nevezték, magokat. Asmodeus, Jubilon, Astaroth, Gresil, Aman.

Knittelius.

Irtóztató!

Rákóczi.

Az első: Asmodeus, azt sugja szüntelen: Ne légy jezsuita! s ha disputálok vele, szörnyü fülhasgatásom van.

Knittelius.

Ez veszedelmes ördög!

Rákóczi.

A második: Jubilon, a lábamba szállt, s mindig tánczra késztet — s én tánczolok! — Ah, már ismét! — Jó reggelt, kisasszony. kedves édes Knittelia; Egy tánczra! (megforgatja).

Knittelius.

Bocsáss, szerencsétlen! én vagyok Knittelius.

Rákóczi.

Bocsánat! Oh én szerencsétlen; hiszen ön Knittelius! — A harmadik: Astaroth, az a gégémben van, s mindig azt énekli: Igyál, igyál, igyál! s ilyenkor innom kell, és én iszom bordeauxit, champag-

neit, tokajit. Lehet-e szerencsém önhöz reggelire?

Knittelius.

No, ez nem épen oly veszedelmes ördög!

Rákóczi.

Ugy-e? Ezt még magammal vihetném a kolostorba; de a negyedik: Gresil, ez az öklömben van, s ez azt orditja szüntelen: Üsd, vágd, nem apád! — s pater! (öklével fenyegeti). Most is . . . most is . . . . oh be szeretném . . . önt . . . önt . . .

Knittelius.

Hagyjuk ezt . . . Az ötödik, szerencsétlen? az ötödik nevét mondd.

Rákóczi.

Az ötödik: Aman — ah ez szelid — ez a szivemben van; s ez azt susogja, arczomat czirogatva: Szeress fiam, szeress; szerelem nélkül te sem volnál! s oh! én szerelmes vagyok bolondulásig!

Knittelius.

No, ez sem oly veszedelmes!

Rákóczi.

Nemde, ezt is magammal vihetném a kolostorba? — Ah, de mit ér az, ha ő nem követhet oda?

Knittelius.

Kicsoda?

Rákóczi.

A kinek képében Aman szemfényvesztő játékát üzi. Amália, a hesseni fejedelem leánya.

Knittelius.

Mit hallok! — a hes — seni fejedelem leánya?

Rákóczi.

Az; őt látom mindenütt, ébren és álmomban. Ön bölcs, ön ügyes ördögűző, magyarázza meg nekem, azon tündér alak, kit igy látok, valóságosan Amália-e? vagy Aman veszi fel az ő alakját a levegőből, vagy valamely rég meghalt, de hozzá hasonló leány hamvaiból, miként ön tanitá a 14-ik thesisben?

Knittelius.

Rémkép az, fiam, melylyel a gonosz kisért. és nem valóság; ha hozzá fogsz érni, mint pára elenyészik. Fuss, oh fuss tőle — a mi karjainkba.

Rákóczi.

Ah futnék, de ő nem pára, ő szól hozzám; s ha kérdezem, felel, mosolyog . . . ah és miként mosolyog! s még a kezét is meghagyja csókolnom! Ah, pater, mily szép kisded kacsó az! és higyje el, valóságos kéz, husból és vérből! És képzelje, Aman azt sugja szüntelen: kérd meg az apjától és vedd feleségül.

Knittelius. (Botját elejti).

Miserere!

Rákóczi.

És én megvallom, a kisér-

tetnek tovább nem állhatok ellent: megházasodom.

Knittelius.

Ez a legveszedelmesebb ördög! Megházasodni? Tudod-e, mi az, szerencsétlen?

Rákóczi.

Oh tudom! annyi mint önöket nagy és szép jószágaimtól megfosztani. De látja, ez az Aman rettenetes ellensége a jezsuitáknak.

Knittelius.

Kiűzzük belőled a gonoszt, exorcisálni fogunk — hozzánk kell jönnöd.

Rákóczi.

Oh, hogyha megszabaditanának tőle; de nem — ön miatt nem szeretném; csupán ön miatt nem, hogy kérdőre vonják bennem a gonoszokat!

Knittelius.

Miattam?

Rákóczi.

Oh igen! Bolognában exorcisáltak. S midőn azt kérdezték Amantól, hogy ki küldé belém: képzelje, mit felelt!... azt — hogy Knittelius.

Knittelius.

Én?

Rákóczi.

Igen, ön. Ön a büvös, ön a boszorkány, ön a nagymester, ki belém küldötte a gonoszokat. S tudja, mint bünteti a törvény az ily bűbájost? zsákba öltözve, kezében kétfontos sárga viaszgyertyával, térden állva kell minden templom előtt a törvényt megkérlelnie, s aztán megégetik. Azért tanácslom, hagyjon békét a gonosznak; ne kényszeritse, mert önre fog vallani.

Knittelius.

De mikor ártatlan vagyok. De te képmutató, csaló vagy, az egész ostoba mese; a gonosznak nincs hatalma fölöttünk..

Rákóczi.

Mit hallok? Hát nem ön tanitott erre „Az országutban minden tudományhoz és mesterséghez“ a 14-ik thesisben? — S ön most tagadni meri? — E szerint leczkéivel ön ámitott minket, és csalta a világot?

Knittelius. (Félre.)

Meg vagyok fogva.

Rákóczi.

Nos? akkor hazudott-e ön, vagy most hazudik?

Knittelius.

Benned a gonosz van, szerencsétlen! Levonom rólad atyai kezemet. Nem vagy méltó ránk, — appage satanas! (Kivül zaj.)

Rákóczi.

Ah, a jó barátok! Lesz szerencsém a legvidámabb fiakat bemutatni. Higyje el ön, mindenikben legalább is tiz sátán

rejtezik. (Elébök megy, az ajtót megnyitja.) Ide, ide barátim! Jó reggelt!

HARMADIK JELENET.

Longuevall. Udvaronczok. Előbbiek.

Rákóczi.

Kedves barátim! (Kezet fog velök.) Már féltem, hogy el nem jöttök. Vigasztalhatlan valék.... Itt van szerencsém bemutatni egykori tanitómat, Knitteliust, a halhatatlan irót. Hiszen ki ne ismerné köztetek az „Országutat minden tudományhoz és mesterséghez?“

1-ső udvaroncz.

Eleget kinoztak vele. Menynyi ostob.... Bocsánat, nem akarok a szerző hiuságának hizelegni.

2-dik udvaroncz.

Barátom, köszönöm.

Rákóczi.

Mit?

2-dik udvaroncz.

Az ajándékba küldött szép paripát. Barátom! — ma azon csináltam Kunigundám előtt ablakparádét . . . s ő magán kivül volt . . . meglásd, megnyerem kezét.

Rákóczi.

Lásd, mit nem tesz egy ló!

2-dik udvaroncz.

Annak köszönöm szerencsémet, boldogságomat. Parancsolj véremmel, életemmel.

Rákóczi. (Az első udvaronczhoz.)

Kedves Godfriedem, szóltál-e nagybátyádnál, a miniszternél mellettem?

1-ső udvaroncz. (Rátartólag.)

Szóltam.

Rákóczi.

Nos? — az isten szerelmére — meg leszek híva az udvari bálba? Barátom! — ha e szerencséhez juthatnék! Barátom! tegnap öt leczkét vettem a tánczból azon édes reményben, hogy szeretetreméltó hugoddal eljárhatom az első minuettet. Szólj, ne ejts kétségbe!

1-ső udvaroncz.

Sajnálom, de . . .

Rákóczi.

Nagy isten!

1-ső udvaroncz.

Csupán herczegek, grófok és bárók lehetnek hivatalosak.

Rákóczi.

Oh barátom, ha ezt tudtam volna, már rég folyamodtam volna valami kis piczi bárságért; hiszen több, nálam szegényebb magyar is lett már gróf.

1-ső udvaroncz.

Folyamodjál.

Rákóczi.

Hiszed-e, hogy minister nagybátyád mellettem lesz? Barátom, akármiféle czimü bárság . . . mit gondolsz? — talán czimezhetnének Sárospatakról? Baron de Marastbach —

oh mi szép! igen — igen — de Marastbach!

1-sső udvaroncz.

Őseid erdélyi fejedelmek voltak — tán megnyerhetjük — juttasd eszembe.

Longuevall. (Félre vonja Rákóczit.) Vigyázzon, uram, a minister unokaöcscse ön mellé kémül van adva.

Rákóczi.

Lehetséges?

Longuevall.

S én önhöz bucsuzni jöttem.

Rákóczi.

Hogyan?

Longuevall.

Elvették tőlem a kapitányságot. 12 évig hiven szolgáltam, de egy ifju grófocskának helyet kelle adnom.

Rákóczi.

S most mit teend?

Longuevall.

Főbe lövöm magamat.

Rákóczi.

Nagy isten! és miért?

Longuevall.

Mert koldussá lettem.

Rákóczi.

Ha nem bántanám meg — de ön barátom, nem fogadja el.

Longuevall.

Én szolgálni szeretnék, s megérdemelni kenyeremet. A franczia követtel szóltam, ő önhöz utasított.

Rákóczi.

Hozzám?

Longuevall.

Azt mondá, szeretné, ha egy hű embere lenne ön mellett.

Rákóczi.

Uram, nem értem önt!

Longuevall.

XIV. Lajos ő felsége irt önről hozzá.

Rákóczi.

Rólam? Nem értem, mit akar ön?

Longuevall.

Fogadjon udvarához bármi czim alatt; hűségem több hasznára lesz, mint képzelheti.

Rákóczi.

Uram, én szánom balsorsát, maradjon nálam, tapasztalandja, hogy a mily vig czimbora voltam, oly jó barátja is leszek. De egy föltét alatt! A politikáról soha, de soha se szóljon többé; mert én az vagyok, a minek lenni látszom.

Longuevall. (Félre.)

Ezt rögtön jelentem Kolonitsnak. A háló már ki van vetve. (Az udvaronczok ezalatt Kniteliussal ingerkednek.)

2-dik udvaroncz.

Nem bocsátjuk, velünk fog reggelizni.

Knittelius.

Bocsássanak — én böjtölök.

1-sső udvaroncz.

De innia csak szabad?

2-dik udvaroncz.

S én barátom nevében ezennel biztositom: a hány billikomot kiiszik, az mind az öné lesz.

Rákóczi.

Előre barátom! reverende, márismét bánt Astaroth: Igyál, igyál — igyál! (Bordal, Knitteliust elhurczolják.)

NEGYEDIK JELENET.

Négy inas, (mindjárt) Bercsényi (az inasok, komornyik német ruhában, sürögnek-forognak, ételt s italt hordanak.)

1-ső Inas.

Champagner! Caviar!

Komornyik.

Um Gottes Willen! wo sind denn die Sardellen?

2-dik Inas.

Da! (tálakkal).

Komornyik.

Nur schnurg'rad' hinein! (2 inas be, s mindjárt vissza).

Bercsényi. (Ez alatt belép, s bámul.)

Komornyik. (Egyik inasnak két pezsgős üveget ád.)

Das für meine Frau. (Bercsényit meglátja.) Wer ist? .... Ah, der muss ein Türk sein.

1-ső Inas.

Er wird schier ein Ungar sein, ein Landsmann vom Herrn.

Komornyik.

Na da irrt er sich stark. (Egy inas kezéből tálat vesz ki). Das für meinen Schwager.

Bercsényi.

Megtévedtem? vagy mi ez? (Komornyikhoz.) Ki palotája ez?

Komornyik.

Was sagt er?

2-dik Inas.

Was was ich!

Bercsényi.

Csupa sült német. Nem mondanátok meg? —

Komornyik.

Nichts ungrisch.

Bercsényi.

Da ... Rákóczi? ...

Komornyik.

Ja ... ja ... Ragóczi wohnt da.

Bercsényi.

Wo ... ich ... vigyen el az ördög — szinte halálosan vétkeztem; fogadásom ellen németül beszéltem.

Komornyik.

Bitte, Ihren Namen!

Bercsényi.

Bercsényi.

Komornyik.

Brr! (tárczáját kiveszi — irónt ád kezébe és papirt). Da ... (mutatja, hogy irja fel).

Bercsényi. (Ir, egyik szemével a komornyikra néz.)

Mondd uradnak, hogy akasztasson fel, s fogadjon helyetted oly szolgát, ki megérti a magyar szót. (Átadja a papirt.)

Komornyik.

Ich danke, ich werd's schon ausrichten. (El.)

Bercsényi.

Hazám végső reménye, oh tünj fel nekem, de ne ily alakban mint inasaid! — Szivéhez szólok; ha vizzé nem változott vére, ha csak egy csepp van még ereiben a Rákócziéból, lángra kell gyuladnia; mert az örvény szélén annyira még nem állottunk soha, mint most. Nem szálanként mint eddig, most egész üstökünket megragadják; s mit eddig titkon akartak tőlünk elrabolni, azt most nyilván csereberélik, s nem sokára nincs többé magyar alkotmány.

ÖTÖDIK JELENET.

Rákóczi. Vendégei. Előbbiek.

Rákóczi.

Gróf ur, bocsánat, vendégeim valának . . . pardon-nezmoi!

Bercsényi.

Én Rákóczi Ferenczet keresem!

Rákóczi.

Az én vagyok.

Bercsényi.

Ön — ön?

Rákóczi.

No igen, én.

Bercsényi.

Ön? (kaczag).

Rákóczi.

Gróf ur, mit jelent ez?

Bercsényi.

Néz ön valaha tükörbe?

Rákóczi.

Hisz tükör nélkül élni sem lehet.

Bercsényi.

S ön nem kaczag maga magán?

Rákóczi.

Uram, azért jött ön, hogy sértegessen?

Bercsényi.

S ha ősei feltámadnának, kaczagnák ők is unokájokat. — (Elkomorodva.) Oh nem; roszszul mondám, megsiratnák önt. Én sem kaczagok többé, mert nem láthatom önt könyeimtől.

Rákóczi.

Ah, tudom már miért kaczagott; mert hibásan beszélek magyarul. Elfelejtettem, nem tudok.

Bercsényi.

S nem szégyenli ezt megvallani?

Rákóczi.

De hát miért? Elég, ha jobbágyaim magyarul beszélnek. Én Bécsben lakom, országukba soha sem megyek, tehát minek nekem az a barbár nyelv?

Bercsényi.

Magyar ön?

Rákóczi.

Azt mondják, az atyám az volt.

Bercsényi.

És ön?

Rákóczi.

Megmondom én is komolyan: ha tudnám, melyik oldalbordám vonz a magyarhoz, kitépném azt, s elvetném.

Bercsényi.

Mit vétett önnek hazája?

Rákóczi.

Mit? még kérdheti? Nem az ön hazafiai ingerlették-e pártütésre őseimet? nem önök miatt lettek-e boldogtalanok? Hagyjanak nekem békét, nekem itt vannak jó barátim, pártfogóim. Én az udvar kegyéből visszakaptam jószágaimat, s e magas kegyelemre méltó akarok lenni.

Bercsényi.

Bocsánat — megtévedtem — nem önt kerestem. Isten önnel!

Rákóczi.

Tessék ezt megmondani otthon is.

Bercsényi.

Igen, megmondom, hogy az utolsó Rákóczi meghalt; de szabad hazám azért élni fog. (El.)

1-ső udvaroncz.

Ki ez a medve?

Rákóczi.

Mit tudom én? Georgel! a szobát ki kell füstölni utána. Még csak parfümje sem volt. Valami magyar — gróf Barcsay — — Bercsey .... De hiszen itt van a neve (a papirt nézi.) Bercsényi. A szemtelen még kikaczagott.

2-dik udvaroncz.

Mi meg őt kaczagtuk ki. — De láttatok-e valaha oly figurát? — micsoda izlés!

Rákóczi.

Sarkantyus czizma — mintha lovagolni jött volna.

1-ső udvaroncz.

Csupa zsinór, mint valami közhuszár.

Rákóczi.

S haja? mint valami parasztnak.

2-dik udvaroncz.

Még parókája sincs, ha, ha, ha! — paróka nélkül — ha, ha, ha!

Mind.

Ha, ha, ha! Paróka nélkül!

Rákóczi. (Kaczagva a 2-ik udvaronczba fogódzik, s lerántja parókáját.)

2-dik udvaroncz.

Mit csinálsz?

Rákóczi.

Ah, bocsánat .... a champagnei fejembe ment. A hintók előálltak; sietnem kell, hogy megláthassam az udvart; — most teend sétakocsizást.

1-ső udvaroncz.

Hamar, hogy el ne késsünk! (elmennek).

Knittelius. (Egy pár ezüst billikomot hozva.)

Ah, mind a miénk lett volna! (nagy búsan teszi zsebébe, s el).

VÁLTOZÁS.

Károly fejedelemnél szoba.

HATODIK JELENET.

Amália (jő oldalt).

Itt egyedül vagyok. (Levélkét vesz elő.) De miért is valék oly kegyetlen? — mily soká kelle várnia, mig kihallgatom; pedig tudom, mint nyugtalankodik e boritékban. Már csak kiszabaditom (felbontja). Ah! mily keveset ir — a rosz ember!... Hát nem fért volna még ide is — ide is — és ide is. — Három lapot üresen hagyni! Ezért igazán haragszom. (olvas): „Kedves Amáliám! Végre elszántam magamat. Dőljön bár merre a koczka, választanom kell a menny és pokol közt.“ (Nem mondám, hogy nagyon is nyugtalan.) „Bizom atyádban, ő nagyszivű és téged szeret. — Ha megtudja, hogy mi egymás nélkül nem élhetünk, nem tagadja meg áldását. Mit vélsz, én szóljak-e előbb, vagy te vivd atyai szivét? Bármit határozz —“ Jőnek! — Az atyám! (sebesen elrejti a levelet, atyja elé siet, kezet csókol).

HETEDIK JELENET.

Károly. Előbbiek.

Károly.

Jó reggelt, gyermekem! De mi lelt? zavarodott vagy?

Amália.

Oh nem; épen indulék, legjobb atyámnak a legjobb reggelt kivánni.

Károly.

Sajnálom, hogy nem viszonozhatom. Kedves Málikám, nagy örömtől fosztalak meg.

Amália.

Engem?

Károly.

Tudom, mily örömest tánczolsz.

Amália.

Egykor, de most szivesebben nem tánczolok.

Károly.

Egykor? ... Gyermek, ugy beszélsz, mint valami vén kisasszony. S én mégis fogadok, azonnal elbúsulsz. Az udvari bálba nem megyünk. No, meg sem ijedsz?

Amália.

Ugy, itthon maradunk.

Károly.

Itt sem; mert még ma elhagyjuk Bécset és haza utazunk.

Amália.

Még ma?

Károly.

Nem mondtam? — Nos, megijedtünk?

Amália.

De oly sietve?

Károly.

Ebéd után. Sürgönyt kaptam, meg kell lenni.

Amalia.

De rögtön visszajövünk? — Ugy-e édes atyám, csak egy napig mulatunk otthon?

Károly.

A jövő télig.

Amália.

Egy év mulva? hiszen addig....

Károly.

Nos — mit addig?...

Amália.

Addig? — Kedves atyám, maradjunk itt csak egy hétig ... csak három napig.

Károly.

De mikor nem lehet. Hát olyan nehezen válsz Bécstől?

Amália.

Nagyon.

Károly.

De hát miért?

Amália.

Azt nem mondhatom meg.

Károly.

Micsoda?

Amália.

Ha megmondanám .... oh ha megmondanom lehetne....

Károly. (Félre.)

Ez a leány... Amália!

Amália. (Szemlesütve.)

Kedves atyám!

Károly. (Félre.)

Még magamat is zavarba hoz. — A weimari sokat forgolódott körülte. — Már csak segitek a kis bohón. — Amália, hát nincs semmi bajod?

Amália.

Nincs.

Károly.

Gondolkoztál-e arról, hogy férjhez is kellene már menned? Nos? (félre.) Most meg már nem is felel. Jösz te csak, ülj mellém. (Maga mellé ülteti.) Nincs valami mondandód? (félre.) Mint a kőszobor. (felemeli fejét.) Nézz szemem közé — katonásan .... Leány, leány, te nagy bünös vagy!

Amália. (Keblére borul.)

Oh atyám!

Károly. (Félre.)

Mondom, hogy a weimari megzavarta fejecskéjét. — No Málikám, csak ki vele, nincs mit tagadni; azért van tavasz, hogy virágozzék; azért vagy leány, ... hogy szeress. — Végre is, meg kell lenni! — oh tudod, én sohasem olvasom az előljáró beszédeket. Röviden, szerelmes vagy?... igen, vagy nem?

Amália.

Én nem vagyok oka!

Károly.

No — no — hiában rejted arczodat keblemre! Fel a fejjel! — Bátorság! — Beszélj hát, mert itt hagylak.

Amália.

Oh az igen hosszu történet!

Károly.

Annál hamarább vége lesz.

Amália.

Nem fogod ellenezni?

Károly.

Hohó, semmit sem előlegezünk. Előbb mindent kell tudnom.

Amália.

Kedves atyám, te oly jó. . . .

Károly.

Ah, hizelgünk? Csak a dologra!

Amália.

De ah, hol kezdjem?

Károly.

Jaj gyermekem, igy holnap sem indulhatunk . . . . Tehát megmondom én, a weimari herczeget szereted.

Amália. (Fejet rázva.)

Károly.

Nem? De már igy csak kezdd elejéről. (Félre.) Mit fogok hallani?

Amália.

Itt Bécsben az ursulitáknál...

Károly.

Voltál nevelőben, azt tudom . . . Csak nem a fejedelemasszonyba szerettél?

Amália.

Egy nőt hoztak oda leányával. Oh atyám — oly méltóságos nőt soha sem láttam. Fogságba hozták oda, s leányát nevelőbe.

Károly.

S ki volt e nő?

Amália.

Egy magyar pártütő neje?

Károly.

Tököliné, Zrinyi Ilona?

Amália.

Ismerted őt?

Károly.

Midőn Magyarországban a seregnél voltam, láttam őt; még akkor első férje, Rákóczi is élt.

Amália.

Mondd, lehet őt nem tisztelni.

Károly.

Jobb sorsra érdemes.

Amália.

Én szerettem őt, mint édes anyámat, s leányát Juliát, mint testvéremet.

Károly.

Ő most Aspermont grófnő.

Amália.

Az, atyám, ő az. Julia már az első napokban legjobb egyedüli barátném lőn, s azontúl soha sem hagytuk el egymást. Vele menék mindenkor, midőn anyját szabad volt látogatnia; s atyám, e nőnek köszönöm, hogy a klastromból több lelki kincset és jobb szivet hozék el, mint társnőim. . . . Oh, ha valaha hozzá méltó lehetnék! — Elbeszélte többször családja gyásztörténetét, s mi barátnémmal sirtunk keservesen. Sajnáltam őt, de csodáltam is. Mert az ő hős

lelke annyi csapásra sem tört meg. Csak egy fájt neki; egy, a miért gyakorta sirt: hogy fiát letépték kebléről, s oly emberekre bizták, kiktől borzadott. Van valami, atyám, az anyai szeretetben, minek minden szava varázserővel bir, a mit lehetlen meg nem érteni. Ő aggódott fiáért, féltette és siratta őt; és mi vele aggódtunk, vele sirtunk; s igy én, bár soha sem láttam, már ismertem e boldogtalan ifjat, s köztünk oly szellemi láncz füződött, mely őt is testvéremmé tette.

Károly. (Feláll.)

A többit gyanitom; Rákóczi a nyáron udvaromnál mulatott. . . .

Amália:

Én a testvért ismertem benne...

Károly.

Nos . . . mi van még hátra?

Amália. (A levelet félénken nyujtja.)

Ma kezemet kérte meg.

Károly. (A levelet átveszi.)

Tehát leveleztek is? (olvas) „Kedves Amáliám!“ — Már ennyire vagytok?

Amália.

Atyám, haragszol?

Károly.

Gyermekem, ez fontos, igen fontos ügy. Te nem közember gyermeke vagy.

Amália.

Ő is fejedelmi vér. . . .

Károly.

Te nagyon is biztál jóságomban.

Amália.

Parancsodat várom.

Károly.

S ha nem-et mondanék?

Amália.

Ugy küldj vissza a szent falak közé.

Károly.

Mit fog mondani a császár? a politikai szempontok mást javalnak.

Amália.

Én atyámhoz szóltam.

Károly.

Igaz, ő a császár hive; pártütő eszméktől nem félthetem.

Amália.

Sorsunk egyedül tőled függ.

Károly. (Megöleli.)

Tudod, gyermekem, hogy nagyon szeretlek.

Amália.

Édes jó atyám!

Károly.

A hatalom s fény soha sem volt nekem oly kedves, mint a családi öröm. Legkisebb alattvalóm is áld: csak te átkoznál egykor, gyermekem? . . . Nem, nem! Légy boldog, én megáldalak!

Amália.

Ennyi jóság . . . . nem szólhatok.

NYOLCZADIK JELENET.

Kamarás. Előbbiek, mindjárt Rákóczi.

Kamarás.

Rákóczi Ferencz óhajt udvarolni.

Károly.

Bocsásd be. (Kamarás el).

Amália.

Engedj távoznom.

Károly.

Maradj!

Rákóczi. (Jő.)

Fenséges ur oly kegyes volt, s medengedé, hogy néha...

Károly. (Kezét megfogja.)

Ifju barátom, hagyjuk a ceremoniát; jól tudom, hogy több vezeti önt hozzám, mint a tisztelet.... Azt is tudja ön, hogy én jobb atya vagyok, mint fejedelem. Ön irta e levelet?

Rákóczi. (Zavarodva.)

Igen, fenséges ur, — de....

Károly.

Nem hozzám, nemde, azt akarja mondani?

Rákóczi.

Fenséges ur, várom számüzetésemet.

Károly. (Vállára teszi jobbját.)

Ifju, egész családod boldogtalan volt, s te végsarjadéka vagy. Már neved elegendő, hogy a kémek szemét rád vonja; ne feledd, hogy minden szavadra lesnek. Én jobban ismerem ez udvart, melynek hatalmában vagy. Hadd a sors kerekét futni hazád fölött, ne kapj küllőibe, te más irányt nem adhatsz neki, s csak elgázolna. Lassan hanyatlott el hazád, s csak lassan kell fölemelkednie. Én jól tudom, bármi gondosan ültettek át közénk; bár menynyi idegen ágat oltottak is beléd, hazád levegőjén visszaváltozol. De oh légy okos, ne szállj szembe oly hatalommal, mely erőtök feletti. Hazád lelkes, harczias, sebei sokak és nagyok; de oly békókat raktak rá, melyeket csak a rozsda emészthet el. Féltelek, ifju; s nem tudom, de baljóslat támad bennem! Ne feledd, hogy nem egyedül fogsz állani; s ha elbukol, másokat is magaddal rántasz az örvénybe; mert leányom osztja sorsodat, s mert leányom boldogsága az enyém is; én rád bizom őt.

Rákóczi.

Fenség, oly kincset biz rám, mely nekem is legdrágább, sőt mindenem; s csak dőre koczkáztatja mindenét. Mit a jövő rejt — jó vagy balszerencsét — azt nem köthetem le, mert istené; de hűségemet igen, mert az tőlem függ, mert az tulajdonom.

Károly. (Leányát hozzá vezeti.)

Nyujtsd neki jobbodat. A

jövendő isten kezében van; én nem szakaszthatom el, mi ott fen köttetett — (homlokon csókolja őket). Isten áldjon meg! Fiam, tedd boldoggá!

KILENCZEDIK JELENET.

Kamarás. Buccellini. Előbbiek.

Kamarás.

Ő excellenciája gróf Buccellini kanczellár.

Károly.

Szivesen látjuk. Mindjárt hallani fogod, mit vélend e házasságról a kormány.

Buccellini. (Jő.)

Fenség, elutazta előtt siettem udvarolni; némi kiegyenlitendők vannak, mint fenséged tudja.

Károly.

Kabinetemben vonulok. De engedje meg excellenciád, hogy egy örömhirrel meglepjem. Excellenciád az első, ki ezt hallja.

Buccellini.

Annál nagyobb szerencse reám nézve.

Károly.

Excellenciád ismeri ez ifjat.

Buccellini. (Kevély rátartással.)

Ah igen — Rákóczi. Sajnálom, ifju barátocskám. . . . Fenséged megengedi. . . . Unokaöcsém esdeklett önért; de fájdalom, az udvari bálban nem vehet részt.

Rákóczi.

Vigasztalhatlan vagyok.

Károly.

És miért nem?

Buccellini.

Nincs czime — rangja.

Károly.

Hiszen ő fejedelmi vér.

Buccellini.

Fenséged tudja — ősei — s azok csak népválasztotta fejedelmek voltak, s e czim a fiakra nem száll.

Károly.

Természetesen. Őseit a nép választotta, minket pedig születés tett fejedelmekké, grófokká és bárókká . . . . s a választott és született két különböző érdem, igen igen különböző. — Már igy sietnem kell, hogy még ma birodalmi herczeggé neveztessék ki; hogy a holnapi udvari bálban részt vehessen.

Buccellini.

Fenség tréfálni méltóztatik.

Károly.

A legkomolyabban szólok, . . . mert van szerencsém bemutatni vőmet . . . ki nem született, hanem választott vőm.

Buccellini. (Megbiczenti fejét halkan.)

Fenség, bocsánat, de e házasságban az udvar — a kormány soha sem egyezik meg.

Károly.

Ugy`hiszem, mondám, hogy én már megegyeztem.

Buccellini.

Magasabb politikai szempontok ellenzik. E család fölött ki van mondva, hogy meg kell szünnie.

Károly.

Excellenciád feledi, hogy én is souverain vagyok!

Buccellini.

De az ifju a mi alattvalónk.

Károly.

Azt nem tudám, hogy a kormányok hatalma egész a házasságig terjed; ha azt tudom, előbb saját ministeriumtól arra kértem volna engedelmet, hogy leányom férjhez mehessen; az önök ministeriumától pedig, hogy ez ifjuhoz adhassam. Az én ministeriumom, bizonyossá teszem excellenciádat már beleegyezett, s most sietek a császárhoz, az én barátomhoz, hogy az önök ministeriuma is beleegyezzék. Azért kérnem kell önt, a kiegyenlítendők miatt sziveskedjék a menyegző után magát hozzám lealázni.

Buccellini.

Teendem udvarlásomat. (Félre.) Rögtön ministeri tanácsot kell tartanunk. (Bókok után el.)

Károly.

Ez szemtelenség!

Amália.

Kedves atyám!

Károly. (Magában.)

Mert néha az uralkodó nevével visszaélhetnek büntetlenül, azt vélik sikerülend ez is! Megmutatom, hogy én is érek még valamit. Maradj itt fiam, (félre.) mert e nyomorúk képesek rögtön elfogatni. Azonnal visszatérek. Fiam, el ne hagyd e házat. (Elsiet.)

Amália.

Mi történt?

Rákóczi.

Nem gyanitod? Buccellini ur frigyünknek ellentmondott.

Amália.

Ettől ne félj; e cselszövény szálait eltépi atyám. Ferencz, szólhatok-e hozzád őszintén, de ugy, mint szivemből érzek?

Rákóczi.

Eddig nem szóltál-e szivből?

Amália.

Nem szerelmünkről szólok; az már az örökléthez forrott. De igérd, hogy nem neheztelsz?

Rákóczi.

Oly kevéssé bizol bennem? vagy oly szörnyű, mit mondani akarsz?

Amália.

Lásd, szerelmem nem tőn vakká. Szived jó, becsületed mocsoktalan, déli lovag vagy, — de . . . ne neheztelj, hiszen te nem vagy oka.

Rákóczi.

Hibáimat akarod felszámlálni? Oh Amália, azok jegyzéke ivekre megy; de ha naponként törlünk belőle, végre tán méltó leszek rád. . . . Én szorgalmas tanitványod leszek.

Amália.

Legfőbb hibád: te nem szereted hazádat.

Rákóczi.

Hazámat? — Oh isten! hiszen nekem nincs hazám! . . . Csak a szabadnak van hazája, s én. . . . (Félre.) Még elárul szerelmem.

Amália. (A legnagyobb örömmel.) Beszélj! oh beszélj! Igy még nem hallottalak.

Rákóczi.

Mit érdekel téged hazám?

Amália.

E naptól hazád az enyém is.

Rákóczi.

A tied is! Folytasd! oh folytasd hibáimat; hiszen hibáim erényeiddé válnak.

Amália.

Te nem vagy magyar, s gyülölöd, kiket szeretned illenék; gyülölöd hazádfiait, s én e naptól szintén hazád gyermeke vagyok. Gyülölni fogsz-e engem is? Gyülölni fogod-e testvéreimet?

Rákóczi.

Oh Amália! mért hálózasz igy körül? Megoldod nyelvemet. Oh ébressz fel engem — ez nem lehet valóság!

Amália.

Nem megmondám-e: édes anyáddal éveket tölték. Csak én tudom, mi fájt neki, mitől félte téged, s tudom, minő reményeket kötött hozzád. Szivembe vannak e kincsek lerakva, s ezekre büszke vagyok, mert ezeket hozom neked jegyajándokul.

Rákóczi.

S tudod-e, miért halt meg nagyatyám a vérpadon? Tudod-e, mi zárta nagybátyámat börtönsirba? mi tette bujdósokká szüleimet?

Amália.

Tudom, oh tudom!

Rákóczi.

Ugy tudhatod, miért kölcsönöztem magamnak oly alakot, mely lelkemtől idegen.

Amália.

Tehát ez csak álarcz volna?

Rákóczi.

Hagyj e falakból menekülnöm, s mutass hazámban oly biztos menhelyet, hol az ellenség mindenható karja nem ér utól; vagy szagkasd le a jövő titkos fátyolát, siettesd az időt, hogy röpitse hozzánk a várt eseményeket, s látni fogod, hogy midőn az önfeláldozás nem őrültség, nem rettent vissza sem nagyatyám véres feje, sem nagybátyám rém-

arcza; látni fogod, hogy hőslelkü anyámhoz méltó vagyok. S most hagyj elzárkoznom enmagamba, s őrizd meg a gyónószéktől is titkomat, ha szeretsz, s ha, mint esküvéd, szerelmem boldogit.

Amália.

Csak most boldogit, mert bizalmad megkoronázza. Most más vagy te nekem, most csodállak.

Rákóczi.

És én? Angyalt szerettem benned, kinek hű szerelme enyhitő balzsamot hint sebeimre: és im anyámnak hős szellemét látom e tündér alakban.

Amália.

Csöndesen. . . . Jőnek!

TIZEDIK JELENET.

Knittelius. Előbbiek.

Knittelius.

Bocsánat, hogy ily sietve, s minden bejelentés nélkül rohanok. Francisce, gyámapád parancsolja, hogy rögtön siess hozzá — rendkivül fontos körülmények . . . siess, mig nem késő.

Rákóczi. (Félre.)

Ki akarnak csalni. — Ah nem lehet atyám. Aman fogva tart. Lássa, már ismét előmbe hozta e büvös arczot. Kedves Amáliám, egykori oktatóm.

Amália.

Sziveskedjék megmondani a cardinálnak, hogy én nem bocsátom gyámfiát.

Rákóczi.

No hallja, győződjék meg saját fülével. Hanem üzze ki belőlem hamarjában a gonoszt, s én rögtön a legnagyobb sietö sebességgel rohanok gyámapámhoz.

Knittelius.

Tehát nem akarsz követni? nem? Van még hatalmunk!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Károly. Előbbiek.

Károly.

Örvendj fiam, a legjobb hirt hozom! Ő felsége . . . . Tudtam, hogy ármány, s a császár sokkal jobb szivü. Fiam, ő felsége megegyez házasságodban, s hogy az udvari bálban részt vehess, birodalmi herczeggé nevez ki; azt sem ellenzi, hogy hazádba térj, s ott éld napjaidat, hol tetszeni fog.

Rákóczi.

Ah, boldogságomhoz még csak egy hiányzik! Atyám, engedje meg, hogy egykori oktatóm, Knittelius adja össze kezeinket.

Knittelius.

Én? soha — soha!

Károly.

Sajnálom, de e szerencsét már az érseknek igértem oda. — Nyujtsd karodat arádnak,

ő felségének foglak bemutatni. (Elmennek).

Knittelius.

Az a sok szép jószág! — Ez a fiu milliókat lopott el tőlünk!

HARMADIK FELVONÁS.

Sárospatakon terem, falakon arczképek.

Első jelenet.

Bálint. Kristóf.

Bálint.

No öcsém Kristóf! recomendátiómra becsületes szolgálatba jutsz; de szörnyen vigyázz, mert Rákóczitól hamar kicseppen az ember.

Kristóf.

De hiszen nem hiában szolgáltam én Heister generált.

Bálint.

S tán épen németül is tudsz?

Kristóf.

Meghiszem.

Bálint.

Szerencsétlen, ki ne mondd e szót többé. Tudd meg, ha csak annyit szólsz: „ja“ rögtön kiteszik a szűrödet.

Kristóf.

Micsoda? hiszen a fejedelemnő német.

Bálint.

Német? — az apád se látott oly magyar asszonyt. Épen ő az, ki egy német szóért, ha rajta állana, föl is akasztatná az embert. S tudd meg; itt mindnyájan papucskormány alatt vagyunk. Itt a nő viseli a süveget, Rákóczi ur pedig a főkötőt. Jegyezd meg jól, az ur valódi sült német, pedig magyar, az asszony pedig tüzről pattant magyar, pedig német. Érted-e ezt? Azért kisértetbe ne jöjj! Az ur majd sakterbakterezni fog néha; de te öcsém, nehogy németül felelj neki, mert akkor veszve vagy. Aztán tudd meg, kétféle vendég jár ide: az urhoz német tisztek, az asszonyhoz pedig csupa magyarok.

Kristóf.

Csudálatos! Másutt épen ellenkezőleg áll a dolog!

Bálint.

No már öcsém, itt ez a regula. Még egyet. Valami Longuevall franczia titkára van az urnak. Öcsém, ezt ugyancsak respectáld ám; mert mivel az sem nem magyar, sem nem német, hát ezt mind a nő, mind az ur egyaránt szereti. Nézd, épen ott jön az asszonnyal. Lássunk dologhoz, — mert a henye szolgát sem szeretik ám itt. (Elmennek).

Második jelenet.

Amália (magyarosan öltözve) Longuevall.

Amália.

Nem, nem bocsátjuk önt. Most akar elhagyni? mi panasza ellenünk?

Longuevall.

Ha a fejedelem is fönséged magas szellemével bírna, holtiglan itt maradnék — igy nincs czélja ittlétemnek.

Amália.

Nem értem, mire czéloz?

Longuevall.

Másutt tán jobb szolgálatot tehetek hazámnak.

Amália.

S ön tőlünk mit sem várhat?

Longuevall.

Ellenségünk közös, XIV. Lajos és a magyar régi szövetséges. Helyzetünk a legkedvezőbb, mert ellenünk a franczia és magyar közt fekszik. S nem sokára kenyértörésre kerül a dolog, mert a spanyol trónöröklés oly kérdés, melyért a franczia és osztrák szembeszál, s ha a magyar és franczia két oldalról támadná meg, királyom egy uj trónt, a magyar pedig ennél becsesbet, szabadságát vihatná ki.

Amália.

Ön nem ismeri a magyart.

Longuevall.

De igen, fönség. Láttam az Aetnát, alant láng tenger forrott benne, de felül hideg hó födte. A nép vulkán, de fejedelmi férfiai jéghidegek, s erről leginkább fönséged férje győzött meg. E részvétlenség a haza iránt mélyen fáj nekem.

Amália.

Maradjon ön.

Longuevall.

Királyom sikert vár, s én itt azzal nem biztathatom.

Amália.

Csak addig várjon, mig a sors ama kérdést felteszi, melyet emlitett.

Longuevall.

Az még nem elég, bűvös pálcza is kellene, mely férjét akkor egy ütéssel vállalkozó hőssé varázslaná.

Amália.

S oly kevés hatalmat tulajdonit nekem? Sokkal galantabbnak hittem önt mint franczia.

Longuevall.

Oh nem; fönséged oly méltóságos szép; nem is hiányzik semmi, hogy királynévá legyen, mint homlokára a magyar korona.

Amália.

Ön hizeleg. De van, a mi a koronánál dicsőbb fényt árasztana homlokomra: ha a szabadság napja sugárzaná körül. Maradjon nálunk — többet nem mondhatok.

Longuevall.

Irok királyomhoz.

Amália.

De ne többet, mint a mit lát és hall. Szakaszszuk félbe, kém jő.

Longuevall.

A legveszedelmesebb, Solári!

HARMADIK JELENET.

Rákóczi (magyarosan öltözve). Solári. Előbbiek.

Rákóczi.

No, nem megmondtam? az egész világ kinevet e chinai öltözetben. Izléstelen — szűk — meleg.

Amália.

De ha nekem csak igy tetszel! (Folyvást Longuevallal beszél).

Rákóczi.

Hiszen csak kedvedért teszem. — Solári barátom, ne nevessen ki. — Ha ön is ugy szeretné nejét mint én, biz isten kész volna érette zsákba is öltözni.

Solári.

Ha nőm oly szép volna, magam is megtenném.

Rákóczi.

No lássa! De hidd el, Málikám, paróka nélkül nem élhetek. Mióta nem érzem fejemen, azt hiszem, fejem sincs.

Solári.

E szerint parókája volt a feje?

Rákóczi.

Természetesen. De egyről megfeledkeztem. Kedves Málikám, aligha ismét át nem kell öltöznöm.

Amália.

Hogyan, kedvesem?

Rákóczi.

Ki tudja megengedi-e a bécsi ministerium, hogy paróka nélkül magyarkában járjak. Erről szinte megfeledkeztem. Titkár ur, kérem, irjon rögtön instantiát, hogy engedtessék meg nőm kedveért magyar köntösben és paróka nélkül járnom. De az isten irgalmára — meg ne emlitse, hogy e legkegyelmesebb resolutiót anticipáltam. Solári barátom, kérem, könyörgök, valahogy meg ne irja Bécsbe, hogy ily vakmerő valék. Bizonyossá teszem, hogy mig az engedély megérkezik, itthon ülök.

Solári.

Sokkal több gondja van most a kabinetnek, mint az ön parókája.

Rákóczi.

No, csak meg ne tudnák!

Solári.

Most fegyver-gyakorlatra kell mennem. Magamat ajánlom.

Rákóczi.

De vacsorára lesz szerencsénk?

Amália.

De előre mondom: Bercsényit s többi barátimat már meghivtam, és Solári ur, tudom, ezen urakat nem igen szenvedheti.

Solári.

Nem fogunk alkalmatlankodni.

Rákóczi. (Titkon Solárihoz.)

Majd megszököm tőlök, s az estét önökkel töltöm. Nem szenvedhetem azt a goromba, neveletlen paraszt népet.

Solári.

Elvárom, fejedelem (el).

Rákóczi. (Félre.)

E zsarnokság tovább nem tűrhető; csak lánczaim hosszabbodtak, de most is rab vagyok.

NEGYEDIK JELENET.

Bercsényi. Előbbiek.

Bercsényi.

Parancsolt, herczegnő?

Amália.

Kérettem, barátom.

Rákóczi.

Ah, jó estét, gróf!

Bercsényi.

Rosz estét, mondjon ön, vagy mondjon: jó éjszakát a magyarnak.

Amália.

Mi történt? szeme szikrázik.

Bercsényi.

Bár villám volna minden szikrája, hogy sujtolná hazámfiait; oh mert ezek, bár a szent inquisitió vonja is kinpadra, fel nem jajdulnak. S én nem tudom, sirjak-e dühömben mint megvesszőzött gyermek, vagy átkozódjam mint kofa, vagy mint igaz római, kardomba dőljek — mert nincs többé hazám!

Rákóczi.

Mi történt? szóljon, gróf.

Bercsényi.

Mi történt? mit gondol azzal ön, hiszen várait őrzi az osztrák sereg, ne féljen, senki sem lopja el. — S ön most öltözik magyarba, most, midőn nem sokára minket is bugyogóba kergetnek. Mi történt? mit megjósoltam: most már levonta kesztyüit a vérszomjas tigris, és nyilván megmutatta körmeit.

Amália.

Az istenért, gróf, elrémit!

Rákóczi.

Ön visszaél türelmünkkel.

Bercsényi.

Türelmetekkel? ... Oh hiszen ti türelmesek vagytok. Már csak nem mondom meg, milyenek.

Rákóczi.

Komornikom mondá, ki, köztünk maradjon, nagy politikus, hogy a főurakat Bécsbe hivták föl. Én nem mentem ... mert komornikom ugy is biztositott, hogy minden bajunk orvosoltatik.

Bercsényi.

Az egyszeri ember is az orvosságtól halt meg; mert mit fájós lábára kelle raknia, be-

vette. Mi is beveszünk már most mindent. E szerint nagyjából tudják a dolgot.

Rákóczi.

Ön ma igen jókedvü.

Bercsényi.

Adjon isten elleneinknek hasonló jó kedvet, hogy tánczoljanak égő házaikban! Igen, Bécsbe hivtak fel. Számosan valánk, oh és czifrán, a sujtástól alig látszottunk. Pompás terembe vezettek, szinte szemünk is káprázott, annyi arany volt a falakon. Végre beállott Kolonits s előadta a legkegyelmesebb leiratot. Könyv nélkül tudta, mert maga készité. Abban nem kivántatott egyéb, hanem hogy az osztrák törvény hazánkba is behozassék mint a többi örökös tartományba bevitetett. Ekkor aztán a magyarok is minden kedvezményekben részesülni fognak. Hogy pedig minket is kisértetbe vigyenek, megigértetett, hogy akkor aztán fajkülönbség nélkül a legmagasabb hivatalokra is alkalmaztatni fogunk ugy, mint a többiek. De hogy ezen menynyei üdv minél gyorsabban szállhasson közénk: kivántatott, hogy avult előitéleteinkről és ősi szokásainkról, melyek a főhatalom és közbátorsággal meg nem egyeztethetők, szépen mondjuk le; törvényeinket engedjük megdézmáltatni; — s hogy egyikünk se panaszkodjék a másikra, fizessünk mindnyájan. A királyi városok, székelyek, hajduk és kúnok előjogaikról isten nevében szintén mondjanak le. Szóval: ne legyen alkotmányunk, hanem legyenek jezsuitáink; azok aztán majd behozzák az inquisitiót is. Ennyit, s nem többet kivánnak tőlünk. — Ah, az önök vére meghült . . . önök elnémultak . . . kérdve néznek rám? igy néztünk mi is egymásra, némán, halványan és iszonyodva, mintha kisértetet látnánk.

Rákóczi. (Szorult lélekzettel.)

És — nem szólt senki?

Bercsényi.

Hosszu szünet után a kalocsai érsek, az ősz Széchényi Pál kelt fel. Azt vélted volna, Árpád kelt ki sirjából, oly méltóságosan és olyan haloványan. Háromszor akart szólani, de nem talált szót. Végre gondolkozási időt kivánt. S azt megtagadni nem lehetett. Mi eloszlottunk; magyar szokás szerint, hogy máskor végezzünk.

Rákóczi.

S mi történt ezután?

Bercsényi.

Széchényi a királyhoz ment — szólt bátran és őszintén. Elmondá, hogy e bécsi gyülés törvényellenes, s hogy ha mi elfogadnók is e javaslatot,

belőle a legiszonyubb belharcz támadna. A király őszintén megvallá, hogy e kétség ő benne is fölmerült, s ez ellenvetést ő is tevé; de Kolonits biztositá, hogy e változást magok a magyarok is óhajtják, s hogy ő arra kényszeritni nem akar.

Rákóczi.

No látod?!

Bercsényi.

Mikor panaszkodtam én a király ellen; nem ő a mi ellenünk, hanem tanácsadói. Mi eljöttünk, de azok ott maradtak. S ezek fennen kérkedtek, hogy a mit diplomatice ki nem vihettek, végrehajtandják tettleg. Tudja ön, mit tesz legelőször is Kolonits? már megkezdette . . . a protestans papokat összefogatja — — már Pozsonyban ül a törvényszék; máglyára vagy gályára mennek.

Amália.

Ezt a protestansok nem türik el.

Bercsényi.

Hiszen azt akarják, hogy fegyverhez nyuljunk, hogy legyen ürügy az alkotmány eltörleni.

Longuevall.

De feledi ön, hogy ez kétélű kard; ha a nemzet győz, szabad lesz.

Bercsényi. (Megszoritja kezét.)

Nem feledtem, de ön megértett engem.

Rákóczi. (Félre.)

A gyümölcs érni kezd.

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek. Vay.

Vay.

Bocsánat, hogy ily későn jövök. Barátomat, Bercsényit keresem. Nálad valék. Örömhirt hozok; Budáról jövök; ott hallám a legbiztosabb kutfőből.

Bercsényi.

Örömhir? — ez váratlan vendég; ezt fenséges asszonyunk is szivesen látja.

Vay.

A spanyol király meghalt, a seregek parancsot kaptak, a Montecucculi-ezredét kivéve mind kivonulnak az országból, a francziával elkerülhetlen a háború.

Bercsényi.

Ezért megcsókollak.

Rákóczi. (Félre.)

A gyümölcs megért.

Bercsényi.

Nos, most is csak a szónál marad? ha kidühöngtük magunkat, aludni megyünk.

Longuevall.

Tán jobb volna a piacz közepén kidoboltatni a mit tenni akar.

Bercsényi.

Köszönöm, barátom.... Hallgatni és tenni. Dologra fiuk, hiszen tudjátok, honnan ujonczoztatott Tököli. Én lengyelhonba megyek. Sok jó barátom van ott. De igaz, herczeg, önnek is sok rokona van ott. Nem izen semmit? épen semmit?

Rákóczi.

Mondja ön, hogy Tokajban a szőlő már érik; szivesen látom szüretre őket is — ha ráérnek.

Bercsényi.

S adhatok ennek kedvem szerinti magyarázatot?

Amália.

Értse ugy a mint én értem.

Bercsényi.

Ugy vérszüretre hivom őket. Bocsánat, herczegnő, rögtön indulok; most minden percz drága, mert tőlük egy-egy század sorsa függ.

Amália.

Siessen ön, hozzon Lengyelhonból minél jobb hirt.

HATODIK JELENET.

Előbbiek. Boldizsár (nyomorult daróczban). Börtönőr.

Vay.

Mi ez? mily ijesztő alak?

Bercsényi.

Valami koldus! isten velünk! (Elmennek.)

Rákóczi. (Meglátja.)

Irgalmas isten!

Amália.

Férjem, mi rémit így el?

Rákóczi.

Amália. — ez ő —

Amália.

Nagybátyám — oh isten!

Börtönőr. (Előre vezetve.)

Ő felsége a börtönt meglátogatván, e rég felejtett boldogtalant szabadon bocsáttatá. — Ápolja, gyógyittassa, gondja önt illeti, mert rokona Zrinyi Boldizsár.

Rákóczi.

Köszönöm. (Erszényt ád.)

Börtönőr.

Vajha jobb szolgálatot tehettem volna! (El.)

Boldizsár. (Örömmel.)

Visszahoztak a sirboltba, már éjeledik.

Rákóczi.

Bátyám, szegény boldogtalan! (sirva keblére borul).

Amália.

S ők nem félnek istentől?

Boldizsár.

Ne sirass, nem haltam én meg. A sirboltba tettek ugyan; igen, de feledék a koporsót rám szegezni.

Amália.

Megőrült!....

Boldizsár.

Az üdvözitő jelent meg, mondván: „Nem fogsz meghalni soha!“ Siromba göröngyöt vetettek; az kenyérré

változott — s a kenyérben van az élet. És gyakran eljött a gonosz, sugván; „Királygyilkos vagy;“ de nem hallgaték rá, tudtam ártatlanságom, s hogy isten van velem.

Rákóczi.

Bátyám! Boldizsár!

Boldizsár.

Ha, ha! te is azt hiszed? Szólits igaz nevemen. Nem tudod a jelszót? nem is vagy az ég követe. Távozzál; el akarod hitetni te is, hogy királygyilkos vagyok? — oh szemem ujra fáj — ez a rosz világ!.... Vigy vissza a sirboltba — ott megjelennek ismét a mosolygó szellemek aranyköntösben, pálmaággal. Oh mi üdv látni éket! A sirba!.... a sirba vigyetek!... A nap, a hold, a csillagok: ez a ti világotok. A sir világa szebb. Ott sötétebb az éj, s hosszasabb, de ha megnyilik a lélek menyországa! — Szemed elvakulna — elvakult az enyém is; de aztán ... oh aztán! láttam a csudákat — a nagy titokzatot! — keresztfán töviskoszorút, szivemből vérsugár köt hozzá.

Rákóczi.

Nem emlékszel semmire?... Hiszen e falak közt gyakran mulattál. Nézd, (arczképekhez vezeti.) Ez nővéred Ilona, az én anyám. — Ez atyád, Zrinyi Péter.

Boldizsár. (Iszonyu rettegés fogja el.

Ez.... ez! hol van a vérpad? a bárd! a vér! oh atyám! (karjaiba ájul.)

Rákóczi.

Hivja az orvost.

Amália.

Ki áll boszút ezért? (Boldizsárt elviszik.)

Longuevall. (Egyedül marad.)

A kedvező percz jelen, midőn minden sebe kiujult, midőn az események oly biztos sikert igérnek, nem foghat ellenállni. (El.)

Rákóczi. (Visszajő.)

Magához tért. Tovább nem nézhetem e nyomor képét; szememet kitépi, mig szivemet tőrként járja át. Megküldötték nekem?! oh ti kegyes hóhérok! A király megszánta? mindig hallám, szive jó. Nem is a király a mi ellenünk, de ti kigyók, vérünkön táplálkozók. Fejökre kell végre tapodnom, hiszen ők magok hivnak fel boszúra. Boszúra szólit maga a sors ura is, mert im vaksággal verte meg őket. Midőn hadaikat elviszik, rajtunk nagy uj sebeket ejtenek. Oktalanok! nyitva hagyják az oroszlán kalitkáját, s meg sem simogatják — nem! szurják, égetik. Azt vélik, most is csak orditni fog, s ismét nyakába vethetik a hurkot.

HETEDIK JELENET.

Rákóczi. Longuevall.

Rákóczi.

Az orvos?

Longuevall.

A betegnél van. De nagyobb beteg van ennél, s annak ön lehetne orvosa.

Rákóczi.

Értem önt — hazám.

Longuevall.

Én nem látandom temetését — mert bucsuzni jöttem.

Rákóczi.

Ön Versaillesba megy?

Longuevall.

Hirül viszem, hogy itt ne keressen királyom frigytársat.

Rákóczi.

Önt megfoszták tisztségétől.

Longuevall.

Mikor voltak ők háládatosak?

Rákóczi.

Vétettem ön ellen valaha?

Longuevall.

Soha; itt menedéket találtam.

Rákóczi.

Vagy valaki hazámfiai közől?

Longuevall.

Soha!

Rákóczi.

Oh ha bizhatnám önben!

Longuevall. (Egy levelet ad át.)

Tekintse meg — mások jobban biznak bennem.

Rákóczi.

A franczia követ — Villars gróf.

Longuevall.

Tudja-e már most, fenség — miért vagyok itt?

Rákóczi.

Királya meghagyásából.

Longuevall.

Ki önben frigytársat remél.

Rákóczi.

Vihar közelg. Europa hullámzani kezd; országok mint óriás habok csapnak össze; s ez megingathat minket is. Mi fog felmerülni e chaoszból, s ki fog alásülyedni, az ég titka. De tudni hasznos, midőn minden perczben hajótörés vár, ki nyujtand mentő kezet, s ki lök el magától, ha hozzá közeledünk. — Nekünk frigyes kell, mert kormányosink megesküdt ellenink.

Longuevall.

Ki természetesb barát, mint ellenünknek ellene?

Rákóczi.

Ha királya biztositna.....

Longuevall.

Ha ő is biztositatnék.

Rákóczi.

Ön kézbesitené?

Longuevall.

Azért vagyok itt.

Rákóczi. (Iróasztalhoz megy, s irni akar.)

Longuevall.

Én már elkészitém a levelet. (Átadja.)

Rákóczi.

Ön előre hitte, hogy megegyezem?

Longuevall.

Mert tudtam, szereti hazáját, s nem fogja türni végsülyedését.

Rákóczi. (Az iratot olvassa.)

Ön igen jól ismeri sebeinket — hiven festi. Ha sohase biztam volna önben — ez meggyőzne, hogy bizhatom; ez a sziv hangja.

Longuevall.

Halálra megbántottak engem is.

Rákóczi. (Olvassa.)

Helyesen! A kormány a mi ellenünk .... igen, mert törvénytelen, mert nekünk idegen .... mert mi független ország vagyunk. Igen, addig nincs béke köztünk, mig kormányunk nem lesz Budán. Ezt aláirhatom, mert csak annyit kiván, mihez jogunk van. (Aláirja, lepecsétli.)

Longuevall.

Jól tudtam az éles vonalt, mely a pártütöt s igaz hazafit elválasztja.

Rákóczi. (Átadja.)

Szóval többet mondhat ön.

Longuevall.

S többet hozandok, mint reménylené. Isten önnel! két hó mulva látjuk egymást.

Rákóczi.

Isten önnel! (kezet nyujt, Long. el.) Longuevall! Nem hallá ... Már ismét gyanu! Vagy gyáva volnék? — A megszokás természetté vált. (Indul, de rögtön visszatér.) Visszahivatom — (megáll). De nem fog-e kinevetni gyávaságomért? És bűn-e az, mit tenni akarok? Ez nem boszú — nem! — Ez büntetés azokra, kiket a törvény karja föl nem érhet. Emlékezzél őseidre! nem fenyegetnek ők, hogy visszalépj.... Előre! hisz anyád Zrinyi Ilona!

Nyolczadik Jelenet.

Amália. Előbbi.

Amália.

Ő alszik. De eszmélete csak egy lobbanás volt, lelke ujra elsötétült.

Rákóczi.

Amália, a koczka el van vetve.

Amália.

Kitüzted a zászlót?

Rákóczi.

Frigyest találtam. De nekünk válnunk kell. Nincs erőm küzdeni, mig bátorságban nem tudlak.

Amália.

S hol volnék bátorságban, mint kebleden? Bármi sors érjen, én osztom azt mint hű és igaz nőd.

KILENCZEDIK JELENET.

Solári. Fegyveresek, majd Boldizsár. Orvos.

Rákóczi.

Csendesen! — Jőnek. — Hah, mi ez?

Amália.

Solári kivont karddal?

Boldizsár. (Kivül.)

Nem maradhatok itt, vigyetek a sirboltba!

Solári. (Előre lép.)

Önök foglyaim!

Boldizsár. (Az oldalajtón megjelen.)

El, el a sirboltba!

Amália.

Férjem!

Rákóczi.

Tekints oda! Az én jövendőm képe!

NEGYEDIK FELVONÁS.

Bécsben terem, asztalnál ülnek.

ELSŐ JELENET.

Kolonits. Oetting. Traun. Buccelini. Tiszt. (mindjárt) Rákóczi.

Kolonits.

Jöjjön a rab.

Tiszt. (Bebocsátja Rákóczit.)

Kolonits.

Nézzék e büszke, kihivó tekintetet, s emlékezzenek a szerény, alázatos ifjura, s vallják meg, hihettem-e e képmutatónak?

Rákóczi. (Könnyedén meghajolva.)

Üdvözlöm nagyméltóságtokat. Óhajtom tudni, mint birák ülnek-e itt?

Kolonits.

Majd megtudja, miért hozatott ide.

Rákóczi.

Előre kell tudnom. Mert ha itélni akarnak fölöttem, ünnepélyesen ellentmondok. (Süvegét felteszi s székre ül.) Ha vétettem, mint birodalmi fejedelemnek csak a regensburgi országgyülés lehet birám; mint magyar nemes pedig — Kolonits urnak tudnia kellene — csak magyar törvény és magyar birák elé tartozhatom.

Buccelini. (Haraggal.)

Mint felségsértő a császár és király ellen, e vegyes biróság elé tartozik. Egyébiránt a kérdés minket illet.

Rákóczi.

Ön nagyon indulatos, udvari kanczellár ur, s ez által maga is megösmeri, hogy nem birónak való; mert az indulat elvakitja az észt, s mint Kolonits ur tanitott rá, első foka az őrültségnek.

Kolonits.

Nem fogunk önnel vitázni. Hallja a vádat. Összeesküvés fedeztetett fel s a pártfők már foglyaink. Önök elvégezték,

hogy midőn Ő felsége Luxenburgba menend, 10,000 harczossal megrohanják, s az egész udvart lekonczolják.

Rákóczi. (Félre.)

Gyanum alaptalan volt, — Longuevall nem áruló.

Kolonits.

Tagadja ön ezt?

Rákóczi.

Tizezer harczos? hihetőleg gombaként a földből bujt volna ki.

Kolonits.

A terv jól ki volt főzve. Ő felsége most háborut visel. Önök a nagylelkü magyarokat akarták játszani; ajánlkozni akartak, hogy önkéntesen saját erszényökből a francziák ellen 14 ezredet fognak kiállitani, s midőn ezek fölött Ő felsége szemlét tartott volna Laxenburg mellett —

Rákóczi.

A magyarok gyilkosok lettek volna!

Kolonits.

Igenis. Mit mondhat erre?

Rákóczi.

Hogy ezen tervet rosszul főzték ki önök.

Mind.

Mi?

Rákóczi.

Bocsánat — az urak között katonák is vannak, kikről fel nem teszem, hogy ily ostoba haditervet készitheténck. Vagy annyira elaljasult már népünk, hogy 10,000 haramja van közte? Még nem oly régen vagyunk rabszolgák. Megbocsátom önnek, mert nem hazámfia s nem ismeri azon vallásos érzelmet, mely a magyart királyához köti. Tiszteli ő már csak nevét is, máskép türne-e annyi törvénytapodást, mely nevében követtetik el?

Traun.

Csak a dologra kérem!

Rákóczi.

Igaza van gróf ur! Hol vannak a tanuk?

Kolonits.

A tanuk? Nem lesz azokra szükség.

Rákóczi.

Azt hiszi ön? Igaz, mire valók is a tanuk? hiszen én már is rendkivüli kedvezésben részesültem, midőn vallatni méltóztatnak, holott sokan kihallgatás nélkül is holtiglan rabok; például nagybátyám, Zrinyi Boldizsár.

Kolonits.

Lesz tanu is.

Rákóczi.

S oly nagy fáradságot vett magának eminenciád; de hiszen hol 10,000 orgyilkos esküszik össze — ott csak lesz vagy 500 tanu.

Kolonits.

Egy is elég.

Rákóczi.

S nem tudott ön többet találni? S ön mégis panaszkodik a világ romlottsága miatt? S meri ön még most is állitani, hogy köztünk 10,000 orgyilkos van, holott ön csak egyetlenegy gazembert volt képes felfedezni és megvenni hamis tanuul?

Kolonits.

Ez egy is képes lesz a vádat bebizonyitni. Jöjjön a tanu. (Tiszt el.)

Rákóczi.

És vádló ugyanazon személyben.

MÁSODIK JELENET.

Longuevall. Előbbiek.

Rákóczi. (Bámulva feláll székéről.) Longuevall!?

Kolonits.

Látják, mint halványodik — a szó ajkán fagyott.

Rákóczi. (Remegő hangon.) Ön lép fel ellenem?

Longuevall. (Lesütött szemekkel, remegve.) Én.

Traun.

Csak ne reszketne ugy az a tanu. — Látják, mint halványodik? a szó ajkán fagyott.

Rákóczi.

Ön? Hálátlan!

Kolonits.

Mondja ön szemébe a vádat, mert tagadja.

Longuevall.

Beadtam irásban.

Rákóczi.

Oh kigyó! kit hazámba vettem ... Ha egy kutyával ... Nyomorult kém!

Kolonits.

Reméljük, most csak nem tagadja.

Rákóczi. (Felegyenesedve, határozottan.) Mit tud ön? kivel esküdtem én össze?

Longuevall.

Az iratban megneveztem.

Rákóczi.

A király élete ellen?

Longuevall.

Igen.

Rákóczi.

Hazugság ördöge, még nem ismertelek; most már hiszem, hogy tanotok igaz volt, ti bölcs oktatóim; mert im az ördög ily álarczot ölt magára, midőn kisérteni akar — midőn romlásunkra esküdött. Oh sejtelem, mi szent valál bennem! Midőn ez emberre néztem, őrangyalom intett, hogy ne higyjek neki.

Kolonits.

Tehát nem tagadja?

Rákóczi.

Mit nem tagadok? — mit bizonyit ez ember?

Kolonits.

Hogy junius elsején önnél

az összeesküvés megtörtént — éjjel 12 órakor.

Rákóczi.

Gyalázatos hazugság! S kik esküdtek össze?

Longuevall.

Ön, Bercsényi gróf, Szirmai, Okolicsányi és a három Vay.

Rákóczi.

Hah, megfogtalak ördög!.. Uraim, én be fogom bizonyitani, hogy ez koholmány, mert be fogom bizonyitani, hogy ezen urak együtt nálam sohasem is voltak, s hogy a mondott éjjel másutt kelle lenniök. S én kivánom, hogy az ember fogassék el.

Kolonits.

E levél meg ment a fáradságtól. Ismeri? ön irta alá, az ön pecsétje.

Rákóczi.

Olvassa ön, mert abból megtanulhatja, mennyi sérelmet, jog- és törvénytapodást, mennyi égbekiáltó bünt követtek el. Abból sohasem fog ön semmi fölségsértést, semmi hazaárulást kicsikarni, bár a csürés-csavarásban mesternek ismerem.

Kolonits.

Tehát mindent tagad?

Rákóczi.

E levelen kivül nincs mint vallanom.

Kolonits.

Vezettessék el. — Távozzék!

Rákóczi. (Longuevallhoz.)

Mit adnak önnek fejemért?

Longuevall.

Én csak az igazságot....

Rákóczi.

Hazudjék ön, mert az igazságért egy fabatkát sem adnak. Hazudjék ön, mert az igazság engem ugy sem szabadit meg. (El.)

Kolonits. (Feláll, Longuevallhoz.)

Ön gyáva! Báró lesz, ezredet kap, de több tanut keressen. Elmehet!

Longuevall. (El.)

Traun.

Előre mondtam: egy tanu semmi tanu.

Kolonits.

De levele?

Traun.

Kár, hogy nem világosabb. (El.)

Oetting.

Önök elhirtelenkedték a dolgot. — Magamat ajánlom! (El.)

Buccellini.

De hát épen nem lehet szerezni több tanut a cselédei közt?

Kolonits.

Azok mit sem tudnak.

Buccellini.

De az arany?

Kolonits.

Igen lelkiismeretesek.

Buccellini.

Fölötte nagy kár! De ez

embernek meg kell halni, veszedelmes nekünk!

Kolonits.

A gyanu nagy, méltán fogatott el.

Buccellini.

S e gyanu soká, örökké rajta szárad. Ha több tanu nincs, a törvénykezést hagyjuk abba. Börtönőrében bizhatunk?

Kolonits.

Megválasztottam emberünket.

Jörger.

De hát ha most már igazi lázadás üt ki?

Kolonits.

Jobban ismerem őket, mocczani sem mernek, vége már annak; fuimus Trojes!

Buccellini.

No hiszen csak mocczanjanak; egy nádpálczával kergetem ki. Oh bár lázadnának! Legalább lenne okunk megfosztani, a mit ők alkotmánynak neveznek. Ez ellene van a birodalmi egységnek. S miért legyen nekik alkotmányok, ha a többinek nincs? . . . No bizony!

Kolonits.

De Ő felsége igen kegyes, vallásos.

Buccellini.

Ő felsége most eléggé el van foglalva a franczia ügygyel. Kolonits bennem bizhatik, én secundálok önnek.

Kolonits.

Tudja ön, jelszóm: Magyarhont rabbá, aztán koldussá, s végre katholikussá teszem. (Elmennek.)

VÁLTOZÁS.

Tömlöczszoba, közép s egy oldalajtóval. Középajtónál kivül dragonyos őr.

HARMADIK JELENET.

Börtönőr. Rákóczi. (mindjárt) Jakab.

Börtönőr. (Az oldalajtót benyitja.) E két szoba rendeltetett önnek. Vasat nem kap, elég van az ajtón és ablakon. (A közép ajtón kiszól) Ide kell hozni a kapitány ur holmiját!

Jakab. (Bőröndöt hoz be.)

Rákóczi.

Fogolytársam is lesz?

Börtönőr.

Csak laktársa, az őrkapitány, hogy el ne unja magát. A szobák ellen, reményljük, nincs kifogása? nagyatyja, Zrinyi Péter is innen lépett a vérpadra. (El.)

Rákóczi. (Egyedül.)

Az ő siralomháza! Megszentelt falak, köszöntelek! Itt hangoztak el végső léptei . . . ennek ajtaján ment az örök-létbe; viszhangozzátok nekem végszavát! Nem reszketett azon halál félelme, mert tiszta lelkét a balsors le nem hangolhatá. Az eszme a lélek lobo-

gása, eszméd a szabadság szövétneke volt; te földre ejtéd, én felvettem azt. Ne félj, kislelkün nem kárhoztatlak, hogy a sirba világítál nekem. Ha felforditott szövétnekül ez leend sirjainknál, jön még idő, midőn unokáink megáldják hamvainkat. Oh mert vesta láng az, melynek nem szabad kialudni velünk; a levegőbe folyik át, s ekkor villám gyanánt csap le, s népek mennydörgenek utána; meglássuk akkor, ti zsarnokok, nem fogtok-e sáppadni és remegni? (Az oldalajtóhoz lép, közel hozzá megborzadva megáll.) Ez lesz sirom. Belépek, utánam bezárják, s csak akkor nyitják meg ujra, midőn koporsómat viszik be. Oh nem borzaszt engem a vérpad, de nagybátyám eltorzitott kisértetes arczára megfagy ereimben a vér. Ha itt évek mulva a magány beárnyazza lelkemet! . . . Élni s nem tudni a lételt! Az ész bár nem hagyja el szövőszékét, bután merevül, tétlenül bámulja elejtett vetélőjét; vagy torzképeket szőzilált szálakból. Megőrülni! — Oh ész, te nyugtalan buvár, ne tapadj oly gondolatgyürühez, mely az örülés setét tölcsérébe sodorhat alá. Oh hiában! A beláthatlan ormokon székelő sasnak is szabadság kell; lekötve elhullatja tollait, s a mélységbe zuhan alá. Nagybátyám szintén ép elmét vitt börtönébe, s mivé lőn? — — Nem gondolkozom erről — már is hozzá kezd tapadni elmém. Édes szerelem, vezess te virágszőnyegedre! Amália! — Oh itt sincs vigasz. Csak azt nem tudom, melyik sebem fáj jobban. Én taszitottam nyomorba őt is. (Kivül láncczesörgés.) Fogoly társaim! — (Az ablakhoz megy, fel akarja nyitni, szeme az üvegre mered.) Mit látok? ez üveg karika . . . . nagyatyám rámetszette nevét, és éppen halála napján; hihetőleg azon gyémánttal, melyet hóhérjának ajándékozott. Tehát két siriratod van. Egyik, melyet gyilkosaid a te és Frangepán emlékére a főtemplom falába vakoltak, e gúnyos mondattal: „vak vezette a világtalant," a másik az, melyet magadnak alkottál! Vagy tudtad-e, hogy unokád is ide jövend, s könnyüs szemekkel olvassa egykor? — Légy áldott érte, követlek (gyürüjét veszi s ir): „És unokája Rákóczi Ferencz, a szabadságért." Törékeny siremlék; — de az időnek mindegy! ezt eltörendi a légvonal, s a márvány szintén elporlik. Nekünk, kik nagy tervek küszöbén szegtük nyakunkat, ily emlék való. Jobb ily átlátszó tiszta emlék, mint az, melyen rablott arany fénylik. A pyramisok nem tették hallhatatlanokká Egyptom királyait; de ezredévek után is hirdetik

minden jók utálatára, hogy tapaszul rabszolgák vérverejtéke hullott a kövekre. Neveink nem lesznek a történelem fekete lapjain. — Isten velünk! Én siromba bátran lépek. (El oldalt.)

NEGYEDIK JELENET.

Lehmann. (középen jő) Szolga (gyertyával.)

Lehmann.

Elmehetsz! (Szolga el.) Áldom a gondviselést! (Az oldalajtót benyitja) Barátom!

Rákóczi. (Karjaiba fut.)

Lehmann! álom ez?

Lehmann.

Én vagyok, csak csöndesen! mindent meg fogsz érteni.

Rákóczi.

Hogyan jösz te ide?

Lehmann.

Fogságod előléptetett. A mint elfogtak, engem rögtön parancsnokká neveztek ki, hogy gyermekkori ellened őrizzen; s veled kell laknom, hogy kémedül legyek, s a mit még nem tudnak, kicsaljam belőled. Egy neme ez a torturának.

Rákóczi.

Ők mindent tudnak. Nem zugolódtam a sors ellen, im te vagy jutalma.

Lehmann.

A gondviselés szent munkája ez; elküldött engem, hogy megszabaditsalak.

Rákóczi.

Megszabaditni engem, hogy értem rabul maradj? .... de nem .... ennek dija vérpad lenne.

Lehmann.

Ha kell, rálépek.

Rákóczi.

S te azt hiszed, ily áron megvenném az életet?

Lehmann.

S te nem áldoznád értem a tiédet? Emlékezzél eskünkre.

Rákóczi.

Neked nőd van.

Lehmann.

S neked nincs-e nőd?

Rákóczi.

Ne szóljunk erről; el nem fogadhatom. Az eskü kényszerités. Az ifju nem látja a jövőt, s leköti, mihez joga sincs. — Nődnek szentebb joga van hozzád. Én feloldalak. Ne szóljunk erről.

Lehmann.

S az eskü semmi? oh barátom, jobbnak hittelek.

Rákóczi.

De ez öngyilkosság volna!

Lehmann.

Kötelességnek hittem. Itt nem fordul elő életváltság, itt csak merész játékról van szó. Ennyit, ugy hiszem, csak megtennél barátodért az eskü nélkül is.

Rákóczi.

Még kérdezheted?

Lehmann.

Én nem cselekszem többet. A tervet jól megfontolám, s már minden előkészületet megtevék. Börtönöd ablakán egy pár vasrudat elfürészelünk, félrefeszitjük, és hosszú kötelet bocsátunk ki.

Rákóczi.

De kivül az őrök?

Lehmann.

Megláthatnának, s golyókkal üdvözölnének. Jobban szeretlek, mintsem e vészes utra bocsássalak. Ez csupán a szökés lehetőséget tanusitsa, Te biztosabb uton fogsz menekülni. Öcsém szolga nélkül jövend a várba engem látogatni; te azalatt itt átöltözöl; s midőn az előbbi őr felváltatott, mint szolgája hagyod el e szobát és várat. Kivül gyors paripák lesznek elrejtve. De a lengyel határokig meg ne álljatok; ott, mint tudom, számos rokonod és barátod van.

Rákóczi.

És te?

Lehmann.

Mihelyt gyanu nélkül lehet, követelek. De ez ellen egy szót se, ennek meg kell lenni.

Rákóczi.

A gondviselést csufolnám, ha ellenállanék. Halld te is eskümet. Az élet többé nem sajátom; a honé. A szabadság istene külde téged a gyermeknek barátul, s most az ifjunak őrangyalul. Az ő szentelt bajnoka leszek, s lerovom nagy tartozásomat. Ha valaha hallod, hogy önző lettem, s hazám ügyét hatalom, kincs, fény, vagy bármi áron elárulom: jőjj bátran s döfd át szivemet, képzeld magadat az ég boszúangyalának.

Lehmann.

Közel leendek hozzád, mert veled harczolandok. De most dologra! (bőröndéből ráspolyt vesz). Vedd s munkálj, én ajtodat őrzöm.

Rákóczi.

Már csak meg kell tanulnom, mint kell a börtönt feltörni. (El.)

Lehmann.

Nemeslelkű barát; nem fogadta el éltemet; pedig tudom, ő kész lenne magát feláldozni értem. (Kopogás.) Ki az (az ajtót megnyitja.) Te vagy?

ÖTÖDIK JELENET

Jakab (jő). Előbbi.

Jakab.

Kapitány ur!

Lehmann.

No Jakab mester, mi baj?

Jakab.

Hm! De nem haragszik meg?

Lehmann.

Megvertél valakit? vagy mit vétettél?

Jakab.

Most egyszer, nem én . . . Kapitány ur, csak egy hete házasodott . . . .

Lehmann.

Nőm van itt?

Jakab.

Nem . . . hanem . . . Eh, mit kerülgetem, mint a macska a forró kását, hiszen a kapitány ur is katona, ha ezerszer házas is. Oda lenn az őrháznál van ám valaki. Régi katona vagyok s bejártam nagy részét Európának, de oly szép katonánét soha sem láttam. Istenemre, beillenék markotányosnőnek, ha mindjárt az egész ezred császárokból állna is. No de talpra is ugrott az egész őrség, már szinte hajba kaptak miatta; de az is katonás leány ám — kereken kimondta, hogy ő csak a kapitánynyal akar szóba állni.

Lehmann.

Kergessétek el.

Jakab.

Igen, de azt mondta, hogy csak azt mondjuk kapitány urnak, hogy ő Amália Hessenből.

Lehmann.

Amália?

Jakab.

Nos? . . . . Emlékszik már rá? — Gondolkozzék csak kissé, kapitány ur, hiszen nem mondjuk meg az asszonyságnak. Eh kapitány ur, katona dolog! no, felvezessem?

Lehmann.

Már csak vezesd fel. Erővel nyakamba köti magát; tul kell rajta adnom.

Jakab. (Félre.)

Értjük. (El.)

Lehmann.

Ha nem csalódom, ez ő! De hogy jöhet ide? (Beszól.) Barátom!

Rákóczi. (Jő.)

Mindjárt kész leszek.

Lehmann.

Készülj a legnagyobb örömre, a herczegnő itt van.

Rákóczi.

Az lehetetlen, hiszen klastromba zárták.

Lehmann.

Ki tudja, tán épen oly biztos őre van, mint neked. De vigyázz, örömed ne törjön ki hangosan, nehogy a külső őr meghallja. Jőnek. Vonulj viszsza, s ne jőjj, mig nem hivlak.

HATODIK JELENET.

Amália. Jakab (az ajtót megnyitja, kivül az őr látható.)

Amália. (polgárilag, bekötött fejjel lesütött szemmel)

Kapitány ur!

Lehmann.

Az ördög tudna neked ellenállni, kis hamis! Eszem a szentedet! (öleli.) No, pimasz, mit tátod a szádat? — lódulj, huzd be az ajtót.

Jakab.

Értjük (el).

Lehmann. (Kiszól az őrhöz.) Hallja kend, senkit se hagyjon az ajtóhoz közeliteni.

I-ső őr.

Értem, kapitány uram.

Lehmann. (Az ajtót behuzza.) Hogy menekült, fenséges asszony?

Amália.

Ismer ön?

Lehmann.

Lehet-e más, mint a leghivebb nő? S fenséged, honnan ismer engem?

Amália.

Férjem barátját ne ismerném? Bátorkodtam volna-e máskép ide jönni! Kapitány ur, minden percz drága. Aranyat hoztam.

Lehmann.

S férje barátjának hitt?

Amália.

Nem önnek — őreit megfizetni.

Lehmann.

Nincs arra szükség; — ő még ma szabad lesz.

Amália.

Ön ámit engem.

Lehmann.

Csendesen! Fönség, van-e elég ereje a viszontlátás örömeit elfojtani?

Amália.

Láthatom őt?

Lehmann.

Ő itt van.

Amália.

Itt? oh isten!

HETEDIK JELENET.

Voltak. Rákóczi.

Rákóczi.

Tovább nem állhatok ellent! Amália!

Lehmann.

Az istenért — csöndesen!

Amália.

Férjem!

Lehmann.

Kihallik, halkan!

Amália.

Hiszen már nem szólok — nem fogok örvendeni .... nem gondolok arra, hogy karjaidban vagyok, hanem, hogy nem sokára nem leszek karjaidban.

Rákóczi.

Hiszen szabad vagy .... nem fogsz-e követni? De oh ne hallgass rám, ne kövess — az én sorsom bujdosás.

Amália.

S az enyém fogság ....

Rákóczi.

Fogság, hiszen szabad vagy?

Amália.

Az arany megnyitá börtönöm ajtaját, de nem zárult be utánam; mert meg kelle esküdnöm a feszültre, hogy e viszontlátás után rögtön visszatérek. Oh az én börtönőröm nem oly igazszivü barát, mint a tied: ő csak fösvény, de nem szánakozó. Hová menekülsz?

Rákóczi.

Lengyelhonba. De ha isten segit, eljövök megszabaditni téged.

Amália.

Csak a hazát szabaditsd, rám ne gondolj. Én nem vihatok érte, de zugolódás nélkül türni fogok és imádkozom. Egyet igérj meg, hogy nyugodt lehessek. Ellenink mindenre képesek. De bármit hallasz, hogy szenvedek, hogy kinoznak, hogy engedélylyel megválthatnál: ne higyj nekik, mert békén türök minden szenvedést, s hazánk ügyét miattam el ne áruld. S habár saját kezem iratát mutatják, annak se higyj: gondold, hogy gyönge voltam, s a kinpad csikarta ki; mert szabad akaratom: hazánk szabadságáért inkább meghalni, mint azt elárulni. Csak ezt igérd meg, s én erős leszek!

Rákóczi.

Ily nagylelkü nőt adott az ég, — s ettől fosztanak meg az emberek.

Amália.

Önérzetemben koldussá leszek, s elvesz minden becsem, ha értem legkisebbet áldozol.

Lehmann. (Ezalatt köntöst, sisakot vitt a mellékszobába.)

Kopognak, válniok kell.

Rákóczi.

Isten veled!

Lehmann. (Az ajtónál.)

Ki az?

NYOLCZADIK JELENET.

Jakab. Előbbiek.

Jakab. (Künn.)

Kapitány ur, öcscse, a hadnagy ur van itt; azt mondja sürgönyt hoz.

Lehmann.

Mindjárt. Távozzál, barátom. Sietve át kell öltöznöd — az óra közelg.

Rákóczi.

Isten veled! (el oldalt).

Lehmann.

Fönséges asszony, rögtön hagyja el a várat. (Az ajtót megnyitja.)

Amália. (Rákóczi után.)

Isten veled!

Lehmann.

Jó éjszakát!

Amália. ((Gyürüt ád.)

Fogd e gyürüt, emlékezzél rám (elsiet).

Lehmann.

Jakab, kiséred le a várkapuig. Ne merje senki bántani.

Jakab.

Értem (el).

KILENCZEDIK JELENET.

Oliver. Előbbi, később Rákóczi.

Lehmann.

Ejnye öcsém, jobbkor is jöhettél volna.

Oliver.

Csak ne haragudjál, mindjárt visszamegyek. Sürgönynyel jövök, s reggelig még a magyar határon kell lennem.

Lehmann.

No, hol az a sürgöny? (az ajtót beteszi.) Nos, öcsém?

Oliver.

Minden kész, három helyütt előre megvettem a paripákat.

Lehmann.

S az utlevél?

Oliver.

Nálam van.

Lehmann.

Lengyelhonba?

Oliver.

Igen. Rögtön nyolcz óra lesz, az őröket felváltják. Szolga nélkül jöttem be a várkapun, az uj őr nem fog megütközni, hogy szolgával távozom, mert máskor soha sem jöttem egyedül. De te mit fogsz tenni?

Lehmann.

Egy óranegyed mulva követlek, mintha sürgöny következtében Bécsbe sietnék. (Az óra 8-at üt.)

Oliver.

Nyolcz óra.

Lehmann.

Az őröket felváltják.

Oliver.

S a fejedelem?

Lehmann.

Már öltözik. Öcsém, tudod mi drága kincset biztam rád, ha kell, halj meg érte.

Oliver.

Csak a várkapun legyen kivül, el nem fognak, ha csak agarakon nem kergetnek. De csitt! (az ajtóhoz megy, hallgatódzik). Most váltják az őrt.

Lehmann. (A másik ajtónál.) Készen vagy?

Rákóczi.

Azonnal.

Lehmann.

Lebocsátom a kötelet (el oldalt).

Oliver.

Már alant vannak. Ah, az előbbi őr felmegy a lépcsőn (az ajtóhoz). Hamar, csak hamar! — minden percz drága. Most szabad az ut (Rákóczi dragonyos ruhában szakállal).

Lehmann. (Egy kardot ád.)

Tehát bucsu nélkül. Sarkatokban leszek.

Oliver.

Mint dobog a szívem.

Lehmann.

Bátorság!

Rákóczi.

Isten veled!

Lehmann.

El, el, sietve! (ajtót nyit — más őr áll ott). Jó éjt, öcsém! Rákóczinak egy köteget ád). S kend el ne ejtse szokása szerint.

Oliver.

Csak szidd meg bátya, mert ily ügyetlen szolgám soha sem volt. No, jó éjt! (őr tiszteleg, Olivér el Rákóczival).

Lehmann.

Jó éjt! (az ajtót beteszi). Eddig sikerült. Oh éj, fedezd be őket szárnyaiddal! Már alant vannak. Az őrök mindenütt tisztelegnek (az ablakhoz siet). Ott mennek. Még csak néhány lépésöket vezesd, szabaditó istenem! Hah, az őr megállitja. Isten! — öcsém felel. — Az őr... (a legnagyobb örömmel) Mehet! A porban imádlak, égi gondviselés! Leróvtam legszentebb tartozásomat. De mily önző, hiu vagyok, oly nagy becset tulajdonitok e tettnek ... szinte pirulok érte... Mit koczkáztattam? Semmit — épen semmit (kopognak). Hah, mi ez? Bizony remegésbe hoz. — Ki az? (ajtót nyit).

TIZEDIK JELENET.

Őrmester. Előbbi, kivül őr.

Őrmester.

Csöndesen! kapitány ur, a fogoly meg akar szökni.

Lehmann.

Ah, dehogy! hiszen alszik.

Őrmester.

Nem alszik, uram. Unalmamba a bástyára menék, s alig valék ott s im megzörren mellettem a fű .... mit látok? hát a fogoly ablakából hosszú kötél sétál le. Várj, gondolám, hiszen épen jókor jösz; és vártam, mikor fog lebocsátkozni a fogoly, hogy nyakon csiphessem.

Lehmann.

Ah, ez képtelenség.

Őrmester.

De ugy van. Mikor aztán meguntam várni, a legközelebbi őrt szólitám, s az ablak alá állitám ... arra el nem szökhetik.

Lehmann.

Majd megvizsgálom. Menjen aludni.

Őrmester.

De uram, ezt a kis érdemet nem vitázza el tőlem senki! (a gyertyát veszi).

Lehmann.

Ön ellenszegül?

Őrmester.

Megbocsásson — nekem is

meghagyták, hogy én meg önre vigyázzak (benéz).

Lehmann.

Hideg vér!

Őrmester.

Árulás! a szoba üres... erre kellett megszöknie.

Lehmann.

Mit merészel?

Őrmester. (A közép ajtót feltépi.) Ki ment itt el?

2-dik őr.

A kapitány ur öcscse és szolgája.

Őrmester.

Ha! most értem. A kapunál valék, midőn a hadnagy jött, s még csodálkoztam, hogy szolga nélkül. Ön az áruló, ön szöktette el a foglyot (az ablakon lekiállt). Fel, fel! árulás! Lóra! utánna! fogoly szököt el!

Lehmann. (Kardott ránt.) Élve nem fogtok el.

Őrmester. (Szintén kardot ránt.) Hah, áruló! (vívnak — őrök leszurják.

Lehmann. (Elesik). Érte halok!

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Falu széle, a szinen keresztül alacsony domb, azontúl távolságban a tokai vár és hegyek.

ELSŐ JELENET.

Bálint (egy ház előtt ül.)

Szegény Boldizsár ur! mindig sirhatnám, ha rágondolok! ... Szegény, a börtönben tán tovább élt volna. Itt csakhamar lázba esett, s az én karjaimban halt meg. Oh mert rokona az egyik tömlöczben, a másik számüzetésben volt. S még aranynyal akarták megvenni az én lelkiismeretemet is, hogy uramra valljak. Mi jól esik most minden reggel elmondhatnom, nem árultam el uramat.

MÁSODIK JELENET.

Kristóf (kuruczosan öltözve.) Előbbi.

Kristóf.

Adjon isten!

Bálint.

Ni, ni, te vagy az, Kristóf?

Kristóf.

Más vagyok, egészen más.

Bálint.

Nos, hány hét a világ Kristóf?

Kristóf.

Kurucz világ van, bátya, még pedig ugyancsak kurucz ám! Én is egy darab vagyok belőle. De e faluban tán az alvó szűzek laknak, hogy semmit sem hallanak kigyelmetek.

Bálint.

Hallunk biz mi, de már annyit hallottunk, hogy semmit sem hiszünk.

Kristóf. (A dombra vezeti.) No, ha a fülnek nem hisznek, hát higyjenek most szemeiknek. Mit lát ott, bátya?

Bálint.

Hol?

Kristóf.

A vár alatt.

Bálint.

Ni, ni! hát ki serege az a roppant sereg?

Kristóf.

A biz a Rákóczié, Bercsényié, meg édes mindnyájunké.

Bálint.

Tüzes tatár! hát mit akarnak most?

Kristóf.

Hát csak az ágyukat tisztogatják, s minthogy hetedhét országon bevették a várakat, hát Tokajt is lefülelik.

Bálint.

Hej anyok, anyok! — a kardomat!

HARMADIK JELENET

Voltak. Notárius.

Notárius.

Mi baj, Bálint gazda?

Bálint.

Hát nem tudja, notárius uram?

Notárius.

Hogy ne tudnám, a zsebemben van.

Bálint.

Micsoda?

Notárius.

Mindjárt megmondom. Itt van az egyik. Legfelsőbb parancs: „A ki Rákóczit elfogja, 10,000 forintot kap,“ ez egy kissé elkésett.

Kristóf.

Magam is azt hiszem.

Notárius.

De hiszen előbb-utóbb horogra kerül.

Kristóf.

Kicsoda?

Notárius.

Ki más, mint az istentelen pártütő.

Kristóf.

Rákóczi?

Notárius.

De hiszen jőjjön csak falunkon keresztül, ugy vasba veretem. . . .

Kristóf.

Tudja mit? elvezetem én hozzá — csak el kell hozni azt a vasat.

Notárius.

Hm! mintha ki nem kergették volna? — De itt van a másik: „fej- és jószágvesztésre itélték.“ Ugy kell neki.

Kristóf.

De édes notárius ur, ne labanczkodjék ám itt!

Notárius.

Micsoda?

Bálint.

Ne bizony.

Kristóf.

Mert levágjuk a fülét.

Notárius. (Állásba teszi magát.) Mit hallok? hiszen ez rebellió!

Kristóf. (Irást ád.) Olvassa ezt.

Notárius. (Olvassa.) „Recrudenscunt diuturna inclitae gentis hungarae vulnera.“

Bálint.

Hát mit tesz az?

Kristóf.

Hát ide a földesurhoz hoztam, hogy szállást rendeltessen, szénát, zabot, s mindent a világon. Azért — egy, kettő, notárius uram! mert ha 10 percz mulva kurucz zászló nem lóg a falu házán, bizony, bizony félek, maga fog lógni. (Induló.)

Notárius.

Mit jelent mind ez?

Kristóf.

Hát még ezt sem érti, hogy mit jelent? (ágyuszó). No, de ezt már csak érti?

Notárius. (Reszketve.) Ágyuszó!

Kristóf.

Dehogy az, dehogy az.... Rákóczi beszél; maga pedig amott jó.

Notárius.

Kristóf, az ég szerelmére, ne mondja meg! Lássa, bizony isten, nem hittem, hogy vissza merjen valaha jönni Magyarországba.

NEGYEDIK JELENET.

Rákóczi. Beresényi. Vezérek, (a dombon keresztül jönek — egy csapat kurucz a dombon fenn marad zászlóikon. „Istenért, hazáért és szabadságért.“ — Lengyel követ. Magyar ur. Oliver.

Kristóf. (Megfogja.) No, itt van, csipje meg, 10,000 forint a jutalom.

Notárius. (Kirántja magát.) Futok a zászlóért (el).

Rákóczi.

E dombra üssétek fel sátorunkat. (Magyar urhoz). S ön menjen vissza, s mondja meg a nádornak; békéről addig szó sem lehet, mig minden sérelmünk orvosolva nincs.

Ur.

Mindezt igéri a király nevében. Kolonits már elveszté az udvar kegyét, hatalma elvétetett. O volt minden bajnak oka.

Rákóczi.

A hydrának csak egyik feje volt ő. Uram, az igéretek kora lejárt, — mi tetteket várunk.

Bercsényi.

S a mi legfőbb, a békekötést a többi hatalmak is biztositsák, mert nem hiszünk már a sógoroknak.

Ur.

A választ hiven megviszem.

Rákóczi.

Isten velünk! (Ur el. Rákóczi a Bálint háza előtt leül, mellé Beresényi).

Bálint. (Magában.)

Az én lóczámra ül! oh mily szerencse!

Rákóczi. (A Lengyel urat helylyel kinálja.)

Tessék, most meghallgathatom önt.

Lengyel.

Mint szerencsém volt mondani, engem a cardinál küld, Lengyelhon primása.

Rákóczi.

A cardinál kegyeivel halmozott el mint bujdosót, neki fiui szeretettel tartozom.

Lengyel.

Ő most is atyai szeretettel gondol önre, mint követségem tanusitja. A lengyel nemzet áldva emlékszik Báthori Istvánra; s e nagy királya magyàr volt.

Rákóczi.

Bár soha se hagyta volna el Erdélyt, nem jutottunk volna tán ennyire. Midőn Lengyelhont gazdagitá, hazáját tette koldussá.

Lengyel.

Fenséged ugy szól mint magyar, s én mint lengyel óhajtom, hogy történetünk mostani lapjára ugyanaz irassék.

Rákóczi.

Nem értem önt!!

Lengyel.

A cardinál önben uj Báthori Istvánra ismert.

Rákóczi.

S ha mégis csalatkoznék a cardinál?

Lengyel.

Ajánlatot tesz önnek: mostani királyunkat elüzik. A trón megüresül. Ez annyi mint bizonyos. Ha fenséged akarja, rendeink által királylyá választatik.

Bercsényi.

Mit hallok? Korona kinálkozik? — Nos? üdvözöljem-e fenségedet?

Rákóczi. (Feláll.)

Nagyságos ur, nem kétkedem, a cardinál szavának állana; hatalmát ismerem, valamint a mostani király gyöngeségét. A lengyel trón oly kincs, melyért királyok versenyeznek. Nagyatyám harczolt e trónért, s nem gondolt azzal, hogy miatta elveszti Erdélyt, mely atyjáról maradt rá; mert oly nemzetet boldogitni érdem, mely királyát nagygyá teheti. De én magyar vagyok, s hazám boldogtalan! Nem dicsvágy sugá nekem, hogy a hatalmat megragadjam. Ki csak azért törtel koronát, mert más fejen van, s hogy fejéhez ujra öntesse: irigy tolvaj az, s mindazoknak gyilkosa, kik az ily harczban elhullanak. Korona e főt ne ékitse soha. Én a magyar szabadságért rántottam kardot; vissza kell azt

küzdenem, vagy vitézül halnom. A belharcz rémitő arczát látja ön itt; s fáj, ha elnézek a vérmezőn, az égő falvakon s az elpusztult határokon, és velök sirok, ha hallom az árvák és özvegyek siralmait. De az önvádtól megment a jogérzet. Azok fejére szálland átok, kik e kétségbeesett hazát fegyvert fogni kényszeriték, ha csak gyáván pusztulni nem akart a föld színéről, honnan ellenei ki akarják irtani. Vigye meg ezt uram; a cardinál meg fogja érteni. (Lengyel el.)

Bercsényi.

Barátom, te nagy ember vagy, egy fővel magasabb mint mi. Most már hálátlan eb, ki benned valaha kétkedik. (Öleli.)

Rákóczi. (Olivernek nyujtja jobbját.)

Mit mondana dicsőült bátyád szelleme, ha mást tennék?

ÖTÖDIK JELENET.

Vay. Előbbiek

Vay.

Tokaj kitüzte a fehér zászlót.

Rákóczi.

Ugy hát kergessük a szerencsét, mig el nem fut szemünk elől. Induljunk tovább! (Induló.)

(Vége.)

ROM. KATH. FŐGYMNASIUM
IFJUSÁGI KÖNYVTÁRA
CSIK-SOMLYÓ